

Stockholms
universitet

Kriminologiska institutionen

Att ha en frihetsberövad förälder

- en studie om vad det kan innebära för barn när en förälder frihetsberövats

Examensarbete 1 15 hp

Kriminologi
Examensarbete 1, Avancerad nivå (15 hp)
Vårterminen 2013
Linda Hedenberg

Sammanfattning

Ämnet för denna studie är barn med frihetsberövade föräldrar, ett förhållandevis outforskat område. Studiens syfte är att undersöka vilka levnadsförhållanden dessa barn kan ha, vilka konsekvenser de kan uppleva av en förälders frihetsberövande och huruvida dessa konsekvenser kan anses förenliga med barns rättigheter. Jag utgår i studien från tidigare forskning om oavsiktliga konsekvenser rörande fångar och deras anhöriga och har även använt utvalda bestämmelser ur FNs konvention om barnets rättigheter. Utöver detta diskuteras i kapitlet om studiens utgångspunkter två centrala begrepp, nämligen barnets bästa och levnadsförhållande.

För uppsatsen har jag använt mig av två metoder och typer av material. Huvudmetoden är en litteraturstudie som innefattar 12 vetenskapliga artiklar, av främst internationellt men också nationellt ursprung, samt en avhandling. Utöver detta har jag genomfört 5 stycken semistrukturerade intervjuer med deltagare från Kriminalvården, Barnombudsmannen och Socialtjänsten.

Resultaten visar att dessa barn i hög utsträckning är en sårbar grupp av anhöriga med ogynnsamma levnadsförhållanden redan innan föräldrarnas frihetsberövande. Intervjumaterialet och litteraturen visar på att föräldrarnas frihetsberövande kan förvärra barnens situation. Barnen kan uppleva en mångfald av konsekvenser av föräldrarnas frihetsberövande; i uppsatsen läggs vikten på personliga, sociala och beteenderelaterade konsekvenser. Ett viktigt resultat i studien är att det här är en grupp av barn som i dagsläget inte till fullo får sina rättigheter enligt FN-konventionen tillgodosedda, varken i det sociala, vardagliga livet eller genom myndigheters riktade arbete.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
2. Studiens utgångspunkter	2
2.1 Oavsiktliga konsekvenser.....	2
2.2 Barnkonventionen	3
2.3 Begreppen "barnets bästa" och "levnadsförhållande"	3
3. Metod	6
3.1 Litteraturstudien	6
3.1.1 Databas- och sekundärsökningar	7
3.1.2 Avgränsningar	8
3.1.3 Bearbetning	9
3.2 Den kvalitativa intervjustudien	9
3.2.1 Urval	9
3.2.2 Genomförande	10
3.2.3 Analysmetod	11
3.2.4 Etiska aspekter	12
3.3 Förförståelse	12
4. Tre centrala aktörers arbete för barn med frihetsberövade föräldrar	13
4.1 Aktörernas ansvar	13
4.2 Insatserna	14
4.3 Samverkan	16
5. Resultat och analys	17
5.1 Levnadsförhållanden	17
5.2 Personliga och sociala konsekvenser	20
5.2.1 Påverkade relationer	21
5.2.2 Känsломässiga konsekvenser	23
5.2.3 Stigma och skam	26
5.3 Beteendekonsekvenser	28
5.3.1 Risk för framtida brott och avvikelser	28
6. Avslutande diskussion och reflektion	31

Litteraturförteckning	36
Offentligt tryck	38
Internetkällor	38
Bilagor	40
Bilaga 1 – Översiktstabell	40
Bilaga 2 – Intervjuguide	45

1. Inledning

Child punishment is often the other side of the coin to parental imprisonment. This is one of those shadowy corners of the criminal justice system seldom spotlighted. In our society, prisoners are marginalised; their spouses and adult friends isolated and hidden; while their children – to all intents and purposes – are invisible (Hounslow, Stephenson, Stewart & Crancher, 1982, I: Cunningham, 2001, s. 36).

Problemet som författarna till ovanstående citat beskrev för över 30 år sedan är än idag aktuellt, även om barn med frihetsberövade föräldrar nu börjat uppmärksammas i större utsträckning. Barn med föräldrar som är i häkte eller intagna på anstalt i Sverige beskrivs, i likhet med citatet, som en utsatt och osynlig grupp av anhöriga. Detta trots att de är många och kan återfinnas i vilken samhällsklass och i vilken stad som helst (Harris, Graham, Oliver & Carpenter, 2010, s. 10, Lee, 2005, s. 84).

Varje år beräknas ungefär 8000 barn i Sverige ha en förälder i fängelse (Kriminalvården, 20130409). Antalet barn med intagna föräldrar ökar stadigt i Sverige som en logisk följd av att den svenska fängelsebeläggningen blir allt större (Nilsson, 2005, s. 11). Kunskapsläget på området är magert och det påpekas i en stor del av litteraturen att det råder en brist på forskning gällande barn med frihetsberövade föräldrar (Arditti, Lambert-Shute & Joest, 2003, Hagan & Dinovitzer, 1999, Murray, 2005, Murray, Janson & Farrington, 2007). Vi vet alltså inte särskilt mycket om barnen, men att de kan drabbas av en förälders frihetsberövande genom ett stort antal negativa konsekvenser som kan försämra deras förhållanden konstateras i litteraturen (Arditti med flera, 2003, Hagan & Dinovitzer, 1999, Murray, 2005). Jag vill påpeka att en förälders frihetsberövande inte uteslutande är negativt, i ett flertal fall kan det leda till en lugnare och tryggare tillvaro för barnet (Björkhagen Turesson, 2009, Boswell, 2002, Nesmith & Ruhland, 2008).

Det finns ett känt projekt som idag pågår för att öka kunskapen om barn med föräldrar i anstalt; COPING, vilket inkluderar Sverige tillsammans med tre andra europeiska länder.¹ Personligen upplever jag det som grundläggande att uppmärksamma ämnet och söka mer kunskap för att kunna säkerställa att barns rättigheter inte inskränks genom de negativa följderna som en förälders frihetsberövande kan medföra. Det är också angeläget för föräldrar, myndigheter och andra beslutsfattare att få mer kunskap inom området (Murray med flera, 2007, s. 134). Med en sådan kunskap kan negativa följder motverkas och en större kännedom om vilket stöd och vilken hjälp som dessa barn kan vara i behov av kan fås.

---

¹ COPING undersöker barn med föräldrar i fängelses egenskaper och är inriktat specifikt på barnens förmåga att återhämta sig när deras föräldrar blivit dömda till fängelse, samt barnens sårbarhet för psykiska problem (COPING, 20130613a). I projektet samlar man kunskap direkt från barnen, främst genom enkäter men även, dock i mindre utsträckning, genom intervjuer med barn som har föräldrar i fängelse (COPING, 20130613b).

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att kartlägga hur barn med frihetsberövade föräldrars levnadsförhållanden kan se ut och de konsekvenser som barnen kan uppleva av en förälders frihetsberövande.² Jag vill utöver detta ta reda på hur de konsekvenser som barn kan uppleva förhåller sig till bestämmelser i FNs konvention om barnets rättigheter, härfter benämnt som Barnkonventionen. Frågeställningarna som studien avser besvara, genom engelsk- och svenskspråkig forskning samt intervjuer, är mer specifikt följande:

- Hur kan barn med frihetsberövade föräldrars levnadsförhållanden se ut?
- Vilka positiva och negativa konsekvenser kan barn uppleva av en förälders frihetsberövande?
- Är de konsekvenser som barn med frihetsberövade föräldrar kan uppleva förenliga med bestämmelserna i artikel 2, 3 och 9 i Barnkonventionen?

2. Studiens utgångspunkter

Under detta kapitel redovisas för ämnet betydelsefulla begrepp och bestämmelser. Det är dels begreppet ”collateral consequences”, härfter kallat för oavsiktliga konsekvenser, och dels bestämmelser från Barnkonventionen. I kapitlets sista avsnitt kommer en beskrivning och diskussion av begreppen ”barnets bästa” och ”levnadsförhållanden” att ges. Dessa kommer sedan att användas i förhållande till de resultat som studien frambringar.

2.1 Oavsiktliga konsekvenser

Begreppet oavsiktliga konsekvenser är en paraplybenämning för de följder en straffrättslig sanktion kan ha och är inte en del av det straff som domstolen ämnat när de dömt ut straffet. Det beskrivs ibland som ”civila sanktioner”, som bland annat innebär att chansen att kunna leva socialt integrerade liv med ekonomisk stabilitet minskar för den dömda (Comfort, 2007, s. 279). Straffet kan ha ekonomiska, politiska³ och sociala konsekvenser som kvarstår långt efter att det formellt är avtjänat (Pinard, 2006, s. 633-634, Demleitner, 1999, s. 155).

Även om domaren inte uttryckligen bestämt att den dömda ska utsättas för de oavsiktliga konsekvenserna kan det finnas en allmän attityd om att konsekvenserna är berättigade; personen har kanske begått ett mycket grovt brott och vi borde då inte bry oss om vad hen får utstå som en följd av detta (Taslitz, 2011, s. 507-508). Om människor rättfärdigar de

---

² Barn som medföljer en förälder i häkte eller för avtjänande av straff i anstalt innefattas inte av denna studie.

³ Fångar i USA kan uppleva avsiktliga konsekvenser av sitt fängelsestraff även efter att det är avtjänat, mest utmärkande kan vara framtagnandet, permanent eller för en tid, av vissa rättigheter såsom att rösta i politiska val (Pettersson & Carlsson, 2013, s. 24). Denna konsekvens är förmodligen inte särskilt relevant i en svensk kontext.

oavsiktliga konsekvenserna innebär det inte endast en negligering av skadan det leder till för den dömda, utan också en ignorans av effekten de oavsiktliga konsekvenserna har på den dömdes anhöriga. Att konsekvenser av ett fängelsestraff inte endast drabbar personen straffet var riktat till, utan även personens anhöriga, är således en del av de oavsiktliga konsekvenserna (Taslitz, 2011, s. 509, Pinard, 2006, s. 635). För de anhöriga beskrivs framför allt sociala, ekonomiska och känslomässiga konsekvenser (Comfort, 2007, s. 272).

2.2 Barnkonventionen

År 1990 ratificerades Barnkonventionen i Sverige. Precis som namnet på konventionen antyder innehåller den bestämmelser om vilka rättigheter barn ska ha i FNs medlemsstater och Sverige har genom ratificeringen åtagit sig att efterfölja dessa bestämmelser (SÖ 1990:20, artikel 4). Bestämmelserna rör olika typer av rättigheter; sociala, ekonomiska, kulturella, politiska samt medborgerliga rättigheter för barn. Detta är unikt, då mänskliga rättigheter inte tidigare förenats i ett och samma dokument (SOU 1997:116).

Barnkonventionen består av 54 artiklar, där vissa kan tänkas vara mer relevanta i detta sammanhang än andra. Följande artiklar har jag uppfattat som väsentliga, utifrån litteratur och intervjuer, i relation till barn med frihetsberövade föräldrar:

- Artikel 2. Barn ska ”skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro” (SÖ 1990:20, artikel 2). Denna artikel är en av Barnkonventionens grundpelare och innefattar all sorts diskriminering, oavsett om den är att betrakta som av mer eller mindre allvarlig art (SOU 1997:116).
- Artikel 3. Barnets bästa ska alltid komma i första hand (SÖ 1990:20, artikel 3). Även denna betraktas som en av Barnkonventionens grundpelare. Den innebär inte att barnets bästa alltid måste vara det avgörande, men det ska beaktas i alla åtgärder som berör barn (SOU 1997:116).
- Artikel 9. Barnen ska, om det inte strider mot dennes bästa, ha tillgång till kontakt med den förälder som barnet är skilt från (SÖ 1990:20, artikel 9). Detta innefattar givetvis barn som har en frihetsberövad förälder; barnet har rätt till en personlig och regelbunden kontakt med föräldern (SOU 1997:116).

2.3 Begreppen ”barnets bästa” och ”levnadsförhållande”

Ur Barnkonventionens tredje artikel framgår det att barnets bästa ska komma i första hand,

men någon mer ingående förklaring av vad det kan betyda framkommer inte. Vad som uppfattas vara barnets bästa kan variera och därmed tänkas påverka hur artikeln tillämpas.

Barn lever i olika kulturer, i olika länder och med olika villkor. Detta kan innebära olika perspektiv på barnets bästa och hur det bör tillvaratas. Även tidseran barnet lever i kan påverka hur barnets bästa ses på (Halldén, 2003, s. 13 & 16). Barnets bästa i en juridisk kontext i Sverige idag beskrivs av Höjer och Röbbäck (2007, s. 27) som att alla delar av barnets situation ska tas i hänsyn för att det sedan ska kunna bedömas vad som är bäst för det specifika barnet. I verkligheten ser det emellertid en aning annorlunda ut, då det används i förväg bestämda tolkningar om vad som är barnets bästa. Exempel som författarna ger är att det många gånger anses vara barnets bästa när föräldrarna har en gemensam vårdnad (Höjer & Röbbäck, 2007, s. 28). Liknande mönster går att finna i andra situationer där barns bästa ska tas i beaktande i Sverige. Barn som lever med föräldrar som har en missbruksproblematik placeras inte nödvändigtvis i ett nytt hem. Socialtjänsten använder sig istället främst av olika insatser som ska minska riskfaktorerna i den aktuella familjen genom bland annat behandlingsinsatser och olika typer av stöd till förälder och barn (Socialstyrelsen, 2012, s. 33). En av förklaringarna till ovanstående kan vara att den biologiska familjen i Sverige betraktas som en enhet som inte bör rubbas mot föräldrarnas vilja i annat än särskilda undantagsfall (Lind, 2008, s. 4). Detta kan tänkas se ut på andra vis när barnets bästa inte betraktas vara att leva kvar i en familj med exempelvis missbruk, även om en eventuell förbättring genom insatser kan ges. I exempelvis en brittisk kontext verkar detta se en aning annorlunda ut, även om insatser i familjer förekommer. Det påpekas i en studie av Forrester och Harwin (2011, s. 207) att möjligheten att placera barn med missbrukande föräldrar i ett nytt hem används oftare än möjligheten att ge insatser i den ursprungliga familjen under en längre tid. Insatser kan fördröja eller förhindra en omplacering, vilket, enligt nämnda författare, kan anses vara dåligt för barnet (Forrester & Harwin, 2011, s. 207). I de båda skilda kontexterna kan jag tänka mig att kritik finns, antingen för att en kan tycka att för lite görs i Sverige eller att för mycket, och kanske för snabbt, sker i Storbritannien. Perspektiven på vad som ses som barnets bästa kan alltså variera mellan länderna, och inget av perspektiven sägs vara mer eller mindre rätt utifrån Barnkonventionens tredje artikel.

De olika synsätten på vad som är barnets bästa finns inte enbart mellan länder, tänkbart är att det också kan återfinnas inom myndigheter i ett land. Mer specifikt tänker jag att det kan finnas skillnader i uppfattningar mellan medarbetare. En kanske anser att missbrukande eller brottsliga föräldrar inte är lämpliga för barn och att barnet därmed bör vara föremål för

insatser i form av placering. Andra inom myndigheterna kanske anser att det inte behöver vara någon större fara för barnet, men att någon form av insats kan vara till gagn.

Brodin (2008, s. 12) påtalar ytterligare ett område där skillnader kan finnas; nämligen mellan vuxna och barn. Författaren skriver att de vuxnas perspektiv inte behöver vara överensstämmande med vad barnet anser är det bästa eller vad som faktiskt är bäst för barnet. En förälder kan ha svårt att skilja mellan sitt eget bästa och barnets bästa (Brodin, 2008, s. 12). Jag tänker att detta även kan vara överförbart till myndigheter, är det den vuxne som blir lyssnad på eller är det barnet? En lämplig distinktion i sammanhanget kan göras mellan begreppen barnperspektiv och barns perspektiv. Ett barnperspektiv beskrivs av Brodin (2008, s. 32) som ett utifrånperspektiv, vilket innebär att det inte är barnet själv som väljer eller tycker. Barns perspektiv innebär däremot att en utgår från vad barnet exempelvis uttrycker, känner och tror (Brodin, 2008, s. 32). I boken "Aldrig blir någon som du", som är skriven av barn på föreningen Bryggan, framgår vikten av barns perspektiv genom texter om att personer som möter barnen i sitt arbete ska låta barnen berätta och att en bör lära känna barnet (Åberg, 2009). Strander (2001, i Brodin, 2008, s. 32) menar att barn alltid måste bli lyssnade på när det gäller områden som berör dem. Särskilt viktigt påpekas detta vara när barnets vilja är annorlunda än föräldrarnas (Brodin, 2008, s. 32). Barns upplevelser om sitt eget bästa kan tänkas hamna i skymundan om de vuxna, det innefattar i detta fall föräldrar och myndighetspersonal, arbetar efter vad Brodin (2008, s. 12) beskriver som myten om att vuxna vet bättre än barn. En kan tänka sig att personen som innehar en position att få tolka artikelns innehåll är den som har makten att avgöra vad som är barnets bästa, vilket sällan är barnet själv. Jag tänker att en annan relevant konflikt, kanske en av de mest uppenbara, möjligtvis kan finnas mellan de vuxna, i detta fall rimligtvis mellan föräldrar och myndighetspersoner. Föräldrar kan anse att familjens integritet kränks genom att myndigheter lägger sig i familjesituationen och har en annan åsikt om vad som är bäst för deras barn (Lind, 2008, s. 3).

Det har framkommit under detta avsnitt att barn kan leva under hemförhållanden där missbruk och andra riskfaktorer förekommer, men att det fortfarande kan betraktas som barnets bästa att inte omplaceras. Under syftet framgår det att denna studie ämnar undersöka barn med frihetsberövade föräldrars levnadsförhållanden, vilket är ett mångtydigt begrepp där hemmiljö ofta är ett av områdena som det ställs frågor kring (SOU 2001:55). I undersökningar förekommer även andra frågor för att studera levnadsförhållanden för barn än just hemmiljö, bland andra socioekonomiska förhållanden som kan innefatta familjens klassposition och ekonomiska förhållanden (SOU 2001:55, s. 68), mående, skolsituation, fritid samt sociala

relationer (SCB, 20130615). Genom frågor som berör sådana områden skriver Statistiska centralbyrån att en bild av hur barn mår och hur deras vardag ser ut kan nås (SCB, 20130615).

Det finns brist på forskning gällande barns levnadsförhållanden, men att deras levnadsförhållanden är något som varierar över tid samt mellan länder är fastställt. Det skrivs att barn inom många områden som begreppet täcker har det bättre, eller åtminstone annorlunda, än vad barn hade det förr. Barns levnadsförhållanden i Sverige anses generellt vara bättre än i många andra länder. Detta är dock inte applicerbart på alla barn; en del barn i Sverige lever under ofördelaktiga levnadsförhållanden (SOU 2001:55, s. 98 & 19). De faktorer som räknats upp i stycket tidigare har givetvis betydelse för barnets vardag just nu, men de kan även ha såväl positiva som negativa följder för barnets framtida situation (SOU 2001:55, s. 35).

3. Metod

Under detta kapitel redovisas de valda metoderna; 1) litteraturstudien, som är studiens huvudmetod, och 2) den kvalitativa intervjustudien. Att genomföra en litteraturstudie är lämpligt när någon vill skapa sig en överblick av forskningen på ett visst område (Friberg, 2012, s. 135). Utifrån detta ville jag med litteraturstudien skapa en sammanställning av hur forskningsläget ser ut gällande barn med frihetsberövade föräldrar i svensk- och engelskspråkig forskning. Syftet med intervjustudien var att få ta del av intervjudeltagarnas uppfattning av Barnkonventionen och utvecklingen inom området i relation till deras specifika arbete. En ytterligare avsikt med intervjuerna var att medverka till en fylligare beskrivning och förståelse för området barn med frihetsberövade föräldrar i en svensk kontext, då litteraturen beträffande dessa barn här är mycket mer begränsad än anglosaxisk forskning. Den kvalitativa intervjun fokuserar på intervjudeltagarnas uppfattningar och kan ge en djupare förståelse i ämnet som studeras (Bryman, 2002, s. 272). Detta betraktades som styrkor för denna studie och det var därför i själva verket aldrig tal om att använda sig av en kvantitativ metod.

För att öka läsarens förståelse för tillvägagångssättet i studien, och därmed stärka reliabiliteten, ges i kapitlets följande avsnitt en redovisning av vilka val som gjorts, hur dessa genomförts och hur studien kan ha påverkats av min förförståelse.

3.1 Litteraturstudien

Av de olika sorters litteraturstudier som finns att välja mellan valde jag att göra en allmän litteraturstudie. Studien har emellertid flera drag från den systematiska varianten, men är

mindre ingående då den inte innefattar en lika grundlig och sammanvägd analys av resultaten som den systematiska litteraturstudien kräver (Friberg, 2012, s. 134). Gemensamt med den systematiska litteraturstudien är den systematiska litteratursökningen, kvalitetsgranskningen (dock har en generösare sådan använts för denna studie) och sammanställningen av litteraturen. Litteraturstudien innefattar både kvalitativt och kvantitativt material och bestod av tre huvuddelar; att göra sökningar, avgränsningar och att bearbeta materialet. Varje del redogörs enskilt för under följande avsnitt.

3.1.1 Databas- och sekundärsökningar

Som framgår av tablå 1 består lite mindre än hälften av det slutliga litteratururvalet av databassökningar. De sökord som använts för att finna litteratur på området var collateral consequences, incarcerated, imprisoned, prison, jail, inmate.⁴ Dessa användes i kombination med family/-ies, och child. De svenska motsvarigheterna för orden var fångar, intagna samt fängelse kombinerat med orden familj och barn. De sökkombinationer som medförde litteratur som valdes till studien redovisas nedan.

Tablå 1. Databassökningar

Informationskälla	Sökord	Antal träffar	Antal inkluderade
Stockholms universitets bibliotekskatalogs fritextsökning	Incarcerat* AND child*	132962	2 ⁵
Polishögskolans bibliotekskatalog Justitia	Fängelse AND barn	89	1 ⁶
Google Scholar	Incarcerated AND child	≈ 78500	1 ⁷
ERIC	Incarcerated AND child	260	2 ⁸

Sökningarna genererade ibland ett stort antal träffar, där jag sorterade ut de som uppfattades som mest relevanta för min studie utifrån artikelns titel. Jag strävade dock efter att ha ett öppet förhållningssätt vid litteratursökningen i databaserna genom att inte direkt utesluta litteratur som sedan i sitt abstract inte besvarade någon del av mitt syfte. Detta på grund av att

⁴ Jag ville ha sökord som möjliggjorde träffar för ordens olika böjningsformer, därför användes trunkering (Friberg, 2012, s. 68). Oftast användes tecknet * för trunkering. Även så kallad boolesk sök teknik, vilket innebär att ord som AND, OR eller NOT skrivs i sökfältet, användes (Friberg, 2012, s. 69).

⁵ Schlafer och Poehlmann (2010) samt Nesmith och Ruhland (2008)

⁶ Björkhagen Turesson (2009)

⁷ Mumola (2000)

⁸ Bever Nichols och Booker Loper (2012), samt Dallaire (2007)

publikationer om barn med frihetsberövade föräldrar är begränsat och en stor del fokuserar på hela familjer eller partners till frihetsberövade. I den litteraturen fanns ofta barnen omnämnda i vissa mer relevanta sammanhang än andra, jag ville helt enkelt inte gå miste om information om barn med frihetsberövade föräldrar genom att helt utesluta sådan som inte var direkt kopplat till dem. Med hjälp av denna litteratur skedde en sekundärsökning, vilket innebär att jag gick vidare utifrån litteraturlistor hos funnen litteratur (Friberg, 2012, s. 75). I slutskedet av litteratursökningen var dock litteraturvalet snävare, och fokus låg på litteratur som i hög utsträckning endast handlade om barn till frihetsberövade föräldrar. Jag har särskilt i denna fas haft studiens syfte och frågeställningar med mig för att säkerställa att jag undersöker det jag avsett. Avsikten har varit att inte ”flyta ut” till att omfatta andra anhöriga, utan att fokus ska ligga på barnen. Detta är dessutom viktigt ur en validitetsvinkel (Bryman, 2002, s. 257). Utöver detta skedde en mindre del av sekundärsökningen genom litteratur som jag haft tillgång till genom en kurs jag läst föregående termin.

3.1.2 Avgränsningar

En hög andel av studierna som valts har publicerats i vetenskapliga tidskrifter och en kan därför anta att de håller en hög kvalitet. Majoriteten av de tidskrifter som inkluderats i studien använder sig dessutom av ett så kallat ”peer review”-system, vilket innebär att artiklarna granskats innan publicering i den aktuella tidskriften. 9 stycken av de totalt 12 artiklarna hade genomgått en peer review-granskning, men i några av tidskrifterna hittades ingen information om artiklarna genomgått en sådan. Förutom artiklarna inkluderades även en avhandling.

Utöver min strävan att inkludera granskade artiklar i så hög utsträckning som möjligt ville jag öka sannolikheten att litteraturen var relevant och planerade därför att exkludera all litteratur som utgivits tidigare än år 2000. Det specifika årtalsvalet beror på att jag ville dra en gräns någonstans och uppfattade det då som en rimlig tidsavgränsning. Detta visade sig dock svårt, då en av dessa äldre artiklar innehöll värdefull information för studien som inte gick att finna i originaltext från senare tid.⁹ Jag har emellertid uppmärksammat att författarna generellt haft en tendens att referera till äldre litteratur, ibland ett tjugotal år gammal sådan. Detta kan tyda på att området, åtminstone delar av det, uppfattas som mer eller mindre oförändrat och därmed fortfarande är väsentligt. Många artiklar kunde dock exkluderas då nyare fanns med liknande resultat, vilket kan ses som ett tecken på en hög tillförlitlighet då resultaten i mångt och mycket har blivit detsamma under en lång tid i olika studier. Att påpeka här är att dessa studier främst behandlar de konsekvenser som barn kan uppleva av en förälders

---

⁹ Detta är en studie av Hagan och Dinovitzer (1999).

frihetsberövande, men i viss utsträckning även levnadsförhållanden innan frihetsberövandet. En annan avgränsning som gjordes var att, genom de sökord som användes, exkludera litteratur på andra språk än svenska och engelska. Avsikten var emellertid inte att utesluta material från de övriga nordiska länderna; sådan litteratur fanns genom de engelska sökorden.

3.1.3 Bearbetning

Efter att litteraturvalen genomförts gjordes en sammanfattning av varje inkluderad studie. Detta gjordes utöver översiktstabellen¹⁰ för att öka sannolikheten att få med det viktigaste från studien, vilket också är en slags validering (Friberg, 2012, s. 140). Utifrån översiktstabellen studerades skillnader och likheter i materialet, främst gällande studiernas olika resultat. Detta delades sedan in i teman utifrån studiens frågeställningar. Vissa teman innehåller betydligt mer än andra, vilket beror på att vissa ämnen var återkommande i en stor del av litteraturen. Min uppfattning är att många av konsekvenserna som barn kan uppleva är relaterade till varandra och svåra att särskilja. Tematiseringen gällande konsekvenser resulterade därför i tre övergripande, stora teman med underrubriker.

De teman som litteraturen slutligen resulterade i är följande: *levnadsförhållanden* för studiens första frågeställning och *personliga och sociala konsekvenser* samt *beteendekonsekvenser* för den andra frågeställningen. Det första temat, *levnadsförhållanden*, har inga underteman. Temat *personliga och sociala konsekvenser* innehåller följande underteman: *påverkade relationer, känslomässiga konsekvenser* samt *stigma och skam*. *Beteendekonsekvenser* har ett undertema; *risk för framtida brott och avvikelser*.

3.2 Den kvalitativa intervjustudien

Av de kvalitativa intervjuformerna valdes den semistrukturerade varianten. Intervjuaren har allmänt formulerade frågor där utrymme finns för intervjudeltagaren att berätta om sådant som hen anser vara viktigt och för intervjuaren finns möjlighet att ställa oplanerade följdfrågor (Bryman, 2002, s. 127). Detta val baserades på att jag ville ge intervjudeltagaren så mycket utrymme som möjligt under intervjun, då jag upplever att det kan bidra till kunskapsproduktionen på ett mycket positivt vis i detta utforskade ämne. Intervjuguiden, som arbetades fram parallellt med litteraturgenomgången och baserad på de teman som generats i litteraturstudien, är därför av en relativt öppen och flexibel karaktär.¹¹

3.2.1 Urval

---

¹⁰ Se bilaga 1.

¹¹ Se bilaga 2.

Intervjustudien består av fem personer. En av deltagarna är från Barnombudsmannen, tre stycken arbetar på Socialtjänsten och en person arbetar på Kriminalvården. Intervjupersonen från Barnombudsmannen arbetar utifrån ett juridiskt perspektiv gällande barns rättigheter, alla tre deltagare från Socialtjänsten arbetar som socionomer och deltagaren från Kriminalvården arbetar med barnfrågor. Samtliga är verksamma i Stockholmsområdet och har lång erfarenhet, som minst 10 år, inom sitt specifika yrke. Intervjudeltagarna kontaktades genom ett bekvämlighetsurval. Två av kontakterna, deltagarna från Barnombudsmannen och från Kriminalvården, etablerades genom de mejladresser eller telefonnummer som fanns tillgängliga på respektive myndighets hemsida, medan intervjudeltagaren från Socialtjänsten rekryterades efter tips från en bekant. Den sistnämnda deltagaren kontaktades, efter tipset, via telefon, och hade vid intervjutillfället tillfrågat två kollegor om deltagande. Jag hade inte bett om detta, men ville givetvis inte tacka nej då jag tänkte att ytterligare intervjuer skulle fungera berikande för studien.

På grund av urvalsstrategin kan inte de valda intervjudeltagarna påstås vara representativa för yrkesgrupperna (Bryman, 2002, s. 114), vilket inte heller eftersträvades. Ytterligare tänkbara intervjudeltagare skulle kunna tänkas vara medarbetare på frivilligorganisationer, vilket också önskades. En intervju gjordes på föreningen Bryggan väldigt tidigt i uppsatsprocessen, men uteslöts när jag upplevde att för många justeringar i intervjuguiden och ändrade tankar i syftet med intervjuerna skett. Intervjun berörde främst delar som inte omfattas av denna studie. Jag bad intervjudeltagaren om en kompletterande intervju alternativt att jag skulle utesluta hen från studien. Det var tyvärr inte möjligt att genomföra en ny, kompletterande intervju, och intervjudeltagaren valde då att inte delta, men att ha intervjun i bagaget har ändå upplevts som viktigt och givande för det fortsatta arbetet med uppsatsen.

3.2.2 Genomförande

Intervjuerna genomfördes under april 2013. Samtliga intervjudeltagare hade i förväg fått tillgång till intervjufrågorna. Detta val gjordes för att ge intervjudeltagarna möjlighet att reflektera över frågorna, men också med tanken att det kan bidra till en mer avslappnad intervjusituation när intervjudeltagarna vet vad de kan förvänta sig under samtalet. Det finns givetvis även nackdelar med detta, min uppfattning är att den mest framträdande nackdelen kan vara att svaren inte blir spontana och att vissa svar därmed inte ges, vilket i så fall skulle ha betydelse för mitt resultat.

Två av intervjuerna skedde på respektive intervjudeltagares arbetsplats, resterande tre via telefon då möjlighet till fysisk träff inte fanns. Varje intervju började med en kort beskrivning

av mig själv samt en återgivning av studiens syfte och, vid de fysiska träffarna, en förfrågan om tillåtelse att spela in samtalet. Inspelning är positivt för mig som intervjuare då det ger utrymme till att ägna sig åt samtalets dynamik och ge intervjudeltagaren min fullständiga uppmärksamhet. En inspelning minskar dessutom risken för att återgivningen av formuleringarna från intervjudeltagarna blir felaktiga. Vid telefonintervjuerna fanns inte tillgång till de tekniska hjälpmedel som en inspelning kräver, därför skrevs intervjudeltagarens svar ned av mig i så hög mån som möjligt under samtalet. Jag går vid dessa intervjuer miste om minspel, kroppsspråk och liknande som skulle kunna ha betydelse för hur jag tolkar svaren (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 194-195). Jag upplever emellertid att inspelning ibland kan verka hämmande, även om jag inte kan säga säkert att intervjudeltagaren faktiskt upplever det då det är min uppfattning. Detta skulle kunna påverka resultatet från intervjustudien, även om jag inte kan uttala mig om i vilken omfattning detta kan ha skett. Några tankar är att studien kan påverkas genom att inspelningen skulle kunna medföra mindre utförliga svar och kanske också svar som personen tror förväntas av mig, men kanske särskilt den myndighet som hen representerar. Detta tror jag är relevanta reflektioner då ett flertal intervjudeltagare ställde frågor rörande inspelningen, trots att jag förklarat det tidigare, vilket jag ser som ett tecken på att de inte kände sig helt bekväma med inspelningssituationen.

Jag märkte under den första intervjun att några av frågorna från intervjuguiden inte fungerat så som jag tänkt mig, vilket ledde till mindre justeringar under samtalets gång. Dessa justeringar kvarstod till de kommande intervjuerna och guiden fungerade fortsättningsvis som önskat. Intervjuerna varierade mellan 15 till 60 minuter. Samtliga berörda intervjudeltagare godkände inspelningen. Intervjuerna, både de som innebar fysiska möten och de som skedde via telefon, avslutades med att intervjudeltagaren fick utrymme att ställa eventuella frågor om studien.

3.2.3 Analysmetod

Det material från intervjustudien som analyserats är transkriberingarna, som bestod av ungefär 9 sidor dataskrivna text, och det som skrivits ned under telefonintervjuerna, vilket bestod av ungefär 5 sidor handskrivna text. Inga absoluta regler finns för hur transkriberingen ska ske; valet är relaterat till vad avsikten med utskriften är (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 197). Den transkriberingsmetod som valdes för det inspelade materialet var den skriftspråkliga utskriften. Hela samtalen skrevs ned för att minska risken att gå miste om något. Efter detta lästes materialen, både från de inspelade intervjuerna och från telefonintervjuerna, igenom ordentligt och delar valdes ut. Materialet tematiserades och lades

in där det ansågs passande i de befintliga teman som skapats utifrån litteraturstudien. Citat redigerades i den utsträckning som ansågs nödvändig för att öka läsbarheten (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 301). Detta är dessutom relaterat till etiska aspekter, då en direkt återgivning av samtalen kan ge en orättvis bild av intervjudeltagaren. Citaten kan uppfattas som osammanhängande eller otydliga, vilket samtal lätt gör vid direkt nedskrivning (Trost, 2008, s. 48).

Att temana redan var utformade berodde på att litteraturstudien var den metod som arbetet startade med, men med tiden skiftade jag mycket mellan de två studierna och anpassade materialen till varandra. Det innebar inte att intervjumaterial som inte överensstämde med litteraturen uteslöts; vissa, om än få, ämnen som kom upp under intervjuerna hade jag ännu inte inkluderat från litteraturen vilket gjorde att jag valde att ta med litteratur i det aktuella ämnet. I en hög utsträckning blev arbetet med andra ord parallellt och de båda metoderna utvecklade varandras slutliga innehåll.

3.2.4 Etiska aspekter

Av Vetenskapsrådets etiska principer (2002) upplevdes konfidentialitetskravet av särskild relevans för studien, då detta har ansetts vara det svåraste kravet att uppfylla. Två av de fem intervjudeltagarna arbetar inom verksamheter där de antingen är få anställda eller där det endast finns ett fåtal med liknande tjänst. En följd av detta kan vara att det är enklare för utomstående att identifiera vem intervjudeltagaren är. Jag har därför valt att skicka uppsatsen till varje intervjudeltagare för godkännande och erbjudit mig att justera uttalanden som de inte känt sig bekväma med, antingen på grund av anonymitetsskäl eller på grund av felaktiga tolkningar. Detta kan vara särskilt relevant då en del av intervjuerna inte spelats in och risken för felaktiga återgivningar är större. Bekräftelserna från intervjudeltagarna ökar studiens reliabilitet. Detaljerad beskrivning av deltagarens yrkesposition har också uteslutits av anonymitetsskäl. Jag valde här att vara extra försiktig genom att all information som jag uppfattade kunde riskera det skydd jag lovat intervjudeltagaren uteslöts. Gällande den ursprungliga intervjudeltagaren från Socialtjänsten så har hen kännedom om vilka som valt att delta i studien. Detta uppfattar jag dock som acceptabelt, då intervjudeltagarna var medvetna om det när de tackade ja till deltagande.

3.3 Förförståelse

Det är omöjligt att möta en text utan någon som helst förförståelse. En förförståelse innefattar individens världsuppfattning, socialt sammanhang, utbildning och språk bland annat. Allt detta tillsammans präglar forskarens tolkning av en text (Bergström & Boréus, 2005, s. 25).

Min förförståelse för ämnet grundades i ett mindre arbete jag gjorde i kursen Fängelset på Stockholms universitet, höstterminen 2012. Ämnet fångade där mitt engagemang och intresset svalnade inte i och med den kursens avslut, snarare tvärtom. Till en början låg fokus främst hos de anhöriga såsom partners och familj till fängelsedömda, men med tiden snävades det in på barnen till desamma. Med tiden har jag bildat, och utvecklat, mina tankar i ämnet men behållit uppfattningen att det är sorgligt hur hela familjer kan straffas genom en persons brott samt hur lätt det är att förbigå de faktiska positiva aspekter som en familjemedlems fängelsestraff också kan medföra. Jag upplever att en kritik som framförts mot litteraturstudier är passande i relation till förförståelsen; risken finns att urvalet blir selektivt, då forskaren kan välja att endast använda sig av material som stödjer en viss ståndpunkt (Forsberg & Wengström, 2008, s. 30). Jag tänker mig att detta även kan sägas gälla för intervjustudier, då jag som forskare är den som väljer ut vad som sedan ska få vara med i resultatet. Mot bakgrund av detta har ett kritiskt förhållningssätt eftersträvats, där till exempel även positiva aspekter av en förälders frihetsberövande redogörs, för att undvika att presentera en skev bild av området. Men den text jag skrivit och de tolkningar jag gjort, av både litteraturen och av intervjuerna, kommer i någon utsträckning spegla mina egna föreställningar, både medvetna och omedvetna (Bergström & Boréus, 2005, s. 15), och det kan vara viktigt att som läsare vara medveten om detta.

4. Tre centrala aktörers arbete för barn med frihetsberövade föräldrar

Svenska myndigheter är, genom ratificerandet av Barnkonventionen, skyldiga att följa konventionens bestämmelser. I följande avsnitt ges en beskrivning av vad Barnombudsmannen, Kriminalvården och Socialtjänsten har gjort för insatser och vad de stött på för problem i arbetet med att uppnå Barnkonventionens bestämmelser. Det görs genom intervjuer, men också genom rapporter av äldre slag från myndigheterna själva, då det saknas nyare forskning om aktörernas utveckling inom området. Intervjustudien består av de deltagare som presenterats under avsnitt 3.2.1.

4.1 Aktörernas ansvar

Barnombudsmannen, som arbetar för att Barnkonventionen ska efterföljas i samhället, menar att det är samhällets uppgift att se till att barnet inte far illa när en förälder frihetsberövats. Det innebär att bland annat aktörer som Kriminalvården och Socialtjänsten kan få en betydande roll för barn när detta sker, där en efterlevnad av Barnkonventionen bör vara i fokus. Kriminalvården ska, utöver sitt primära arbete med straffverkställande, arbeta för att minska

skadorna en förälders frihetsberövande kan medföra (Barnombudsmannen, 2004, s. 5). Det innebär att arbeta med ett barnperspektiv och att vid behov genomföra orosanmälningar till Socialtjänsten (Socialtjänstlagen, 14 kap, 1§, p.2). Socialtjänsten har i uppgift att se till att invånarna i kommunen får den hjälp och det stöd som de är i behov av och är efter en orosanmälan, från exempelvis Kriminalvården, skyldiga att utreda ärendet (Socialtjänstlagen, 2 kap, 1§ samt 11 kap, 1§). Från Socialtjänstens sida finns det även reglerat i lag att en samverkan med andra samhällsorgan eller organisationer ska äga rum om misstanke eller vetskap om att barn far illa finns (Socialtjänstlagen, 5 kap, 1a§).

4.2 Insatserna

Ett arbete pågår sedan många år tillbaka inom både Kriminalvården och Socialtjänsten till förmån för barn med frihetsberövade föräldrar. Till en början gjorde Kriminalvårdsstyrelsen tillsammans med Socialstyrelsen, med bakgrund av Barnkonventionen, år 1998 en utredning där förhållandena för barn med frihetsberövade föräldrar skulle ses över och förslag på förbättringar för deras verksamheter skulle ges. I utredningen finns ett uttalat fokus på barnets bästa, vilket är uttryckt i Barnkonventionens tredje artikel. Utredningen har utöver denna artikel även tagit hänsyn till artikel 9, vilken reglerar barnets rätt till kontakt med sin förälder (Kriminalvårdsstyrelsen & Socialstyrelsen, 1998, s. 7-8).

I utredningen föreslogs det att bland annat följande förbättringar i relation till barnets bästa skulle genomföras: besöksförutsättningarna skulle bättras på och så långt som möjligt anpassas till barnens behov genom dekoration och aktivitetsanpassning, ett utökat stöd för den frihetsberövade föräldern genom utökade deltagartillfällen på de utbildnings- och programverksamheter, som kommer beskrivas senare i detta avsnitt. I vissa fall underlättande av telefonsamtal mellan förälder och barn samt generösare besökstider var också en del av förslagen som uppkom (Kriminalvårdsstyrelsen & Socialstyrelsen, 1998, s. 39, 47-48, 53). Som en del av detta ansåg Kriminalvårdsstyrelsen att det även behövdes en kompetensutveckling och utökad professionalitet bland samtliga inblandade, vilket även Barnombudsmannen föreslog i en rapport år 2004 (Kriminalvårdsstyrelsen & Socialstyrelsen, 1998, s. 76, Barnombudsmannen, 2004, s. 23). Under åren efter Barnkonventionens ratificering samt Kriminalvårdsstyrelsen och Socialstyrelsens utredning har en del områdesförbättringar för barn med frihetsberövade föräldrar också skett. Intervjudeltagaren från Kriminalvården sade följande om detta:

När Barnkonventionen kom och det blev ett uppdrag till alla statliga myndigheter att iaktta ett barnperspektiv på ett mer formellt plan så kunde man ju först tänka att det berör ju inte oss, vi har ju inga barn i vår verksamhet. Och nu har det gått en massa år sen det och man ställs hela

tiden inför nya utmaningar. I början jobbade man jättemycket med besöksmiljön och där har det hänt mycket som har kommit barnen till godo. Bemötande, miljö och att det finns saker att sysselsätta sig med.

Intervjudeltagaren nämnde även att det finns föräldrakrklar för föräldrar på de flesta anstalter, där barnet och relationen till barnet är i fokus, vilket startade 1995 i Malmö, enligt rapporten av Kriminalvårdsstyrelsen och Socialstyrelsen (1998, s. 53). Det finns även andra sorters verksamheter för föräldrar; anstalten Gruvberget är en plats där intagna från hela landet kan vistas med sin familj i villor under en kortare period och som fått mycket positiv kritik av barn till intagna. Den intagne föräldern och dennes barn får där delta i kurser och aktiviteter. Platserna på Gruvberget var vid rapportens utgivande emellertid mycket begränsade med 10 familjer per år och, precis som nu, beroende av att den intagne uppfyller vissa kriterier (Kriminalvårdsstyrelsen & Socialstyrelsen, 1998, s. 53-54). En ökning av antalet tillfällen verkar nu ha skett (Kriminalvården, 20130523). För än kortare vistelser finns besökslägenheter, vilket intervjudeltagaren från Kriminalvården ansåg som positivt men inte problemfritt, då funderingar om det är till barnets bästa att vara inlåst med sin förälder dykt upp. Att ta hänsyn till barnets rätt till kontakt med föräldern kan, enligt samma intervjudeltagare, ge upphov till ytterligare funderingar:

Man kan ju idag inte ringa in till en anstalt och be om att få prata med sin pappa klockan sju på kvällen, det funkar inte. Mobiltelefoner är ju också svårt, särskilt från häkten där man inte kan ringa till mobiltelefoner. Men många barn har ju bara mobiltelefoner och det är där man når dem, särskilt när de är äldre. Det är inte riktigt till barnets bästa att behöva sitta hemma hela torsdagskvällen för att pappa kanske kommer att ringa någon gång under kvällen. Barnet kanske vill ringa och säga god natt till sin pappa varje kväll, men så funkar det ju inte.

Men vid mötet med dessa problem utvecklas också arbetet, enligt intervjudeltagaren från Kriminalvården:

Det [barnperspektivet, min anm.] bjuder på nya utmaningar hela tiden, så det är verkligen inte perfekt (...) Säkerheten gör att allt inte kan funka. Det finns ju inga enkla lösningar, vi lär oss hela tiden.

Att ett barnperspektiv ska genomsyra hela Kriminalvårdens arbete ansågs av intervjudeltagaren ändå vara på god väg, utöver tidigare nämnda utvecklingar också på grund av införskaffandet av barnombud år 2005. Barnombudens uppgift är att förstärka barnperspektivet och se till att barnen bemöts på bästa möjliga vis (Kriminalvården, 20130411). Precis som nämnda intervjudeltagare betraktar Kriminalvårdens förbättringar, anser också Barnombudsmannen i sin rapport att en positiv utveckling inom verksamheten skett sedan Kriminalvårdsstyrelsen och Socialstyrelsen genomförde sin utredning år 1998.

Samtliga intervjudeltagare och Barnombudsmannen, genom sin rapport, anser dock att det finns utrymme för ytterligare förbättringar, men att arbetet med ett barnperspektiv ständigt pågår i verksamheten (Barnombudsmannen, 2004, s. 8). Intervjudeltagaren från Barnombudsmannen uttryckte liknande tankar:

Det är oerhört viktigt nu när de har barnansvariga att de får tid och utrymme att jobba med sitt uppdrag så det också sprids i hela organisationen. Det behöver kanske jobbas ännu mer på, även om det hänt mycket positivt på senare år.

Under intervjuerna talades det om vad ett barnperspektiv faktiskt innebär i praktiken. Intervjudeltagarna var överens om att det handlade om att barnens behov alltid ska vara i centrum. En intervjudeltagare från Socialtjänsten sade följande om detta:

Det är lätt att glömma bort att det är barnens behov som ska styra. Till exempel kanske man tittar på föräldrarnas behov av kontakt istället för att se om det är till barnets bästa att faktiskt umgås med föräldern. Man måste uppmärksamma barnets behov och mående, inte den vuxnas.

Detta kan relateras till användandet av barns perspektiv som diskuterats under avsnitt 2.3, även om intervjudeltagaren inte nödvändigtvis menar att det är barnets åsikt som ska avgöra. Det kan fortfarande vara kopplat till utifrånperspektivet, men från myndighetens synvinkel och inte föräldrarnas. Vad Brodin (2008, s. 32) påpekat om att föräldrarnas åsikt om barnets bästa i själva verket kan vara föräldrarnas bästa påtalar även intervjudeltagaren. Intervjudeltagaren, vilket framkommer av citatet ovan, säger att detta är viktigt att uppmärksamma.

4.3 Samverkan

En förbättring som behövs för att uppnå Barnkonventionens bestämmelser om att arbeta för barnens bästa är i det här sammanhanget ett utökat samarbete mellan olika myndigheter. Rapporten från Barnombudsmannen och utredningen av Kriminalvårdsstyrelsen tillsammans med Socialstyrelsen påpekar båda vikten av ett utvecklat samarbete, särskilt mellan Kriminalvården och Socialtjänsten. De båda myndigheterna behöver arbeta fram en bättre kommunikation och ta fram rutiner gällande arbetet med barn som har frihetsberövade föräldrar (Barnombudsmannen, 2004, s. 8-9, Kriminalvårdsstyrelsen & Socialstyrelsen, 1998, s. 59-60). Intervjudeltagaren från Kriminalvården uttryckte att en del av problemet var följande:

Generellt kan man nog säga att det görs för få anmälningar från Kriminalvården i förhållande till de svårigheter barnen kan tänkas befinna sig i. Det räcker ju med att personalen känner oro för barnet, vi ska ju inte utreda hur det egentligen är, men för personalen kan det här vara en svår balansgång för man vill ju hålla goda relationer med våra intagna och en anmälan till Socialtjänsten kan uppfattas som tuff. Här försöker vi verkligen stötta personalen, för att ha ett

barnperspektiv innebär även att ta ansvar för de jobbigare delarna. Vårt uppdrag är att stötta, hjälpa, rehabilitera, vakta, vårda, skydda och säkerhet men också att se till barnets bästa.

Här skulle de olika synsätten om vad som är barnets bästa som kan finnas inom myndigheter, vilket diskuterades under avsnitt 2.3, kunna vara relevant. Det är möjligt att viss personal anser att själva faktumet att en förälder är fängelsedömd är tillräcklig för en orosanmälan, medan andra inte anser att det är en tillräcklig orosgrund, vilket skulle kunna generera skillnader i vilka barn som blir föremål för en anmälan. Detta är som nämnts tidigare dock enbart en personlig reflektion och därför inget som styrks av intervjumaterialet. Oavsett så påtalas återigen vikten av barnperspektivet; det är barnets behov och inte föräldrarnas som ska vara ledstjärnan. Intervjudeltagaren påpekar i citatet att Socialtjänsten inte alltid får reda på barnens situation när en förälder frihetsberövs. Liknande kritik finns från Socialtjänsten till Kriminalvården, nämligen att de informeras i för liten utsträckning om att en förälder ens tagits in i anstalt. En intervjudeltagare från Socialtjänsten påpekade att samarbetet måste utvecklas och att samverkansmöten är viktiga. Kriminalvården, å andra sidan, menar att Socialtjänsten inte alltid tar sitt ansvar vid sådan oro som exemplifieras i citatet ovan (Kriminalvårdsstyrelsen & Socialstyrelsen, 1998, s. 59). Dessa förhållanden verkar utifrån intervjuerna fortfarande aktuella i någon utsträckning, femton år efter Kriminalvårdsstyrelsens och Socialstyrelsens utredning, även om de arbetar med ytterligare förbättring. Från intervjuerna framgår det dock att arbetet med barn som har frihetsberövade föräldrar uppmärksammas och utvecklas och intervjudeltagarna från de olika myndigheterna hade generellt sett mycket positivt att säga om samarbetet och kommunikationen. En intervjudeltagare från Socialtjänsten knöt ihop arbetet för att uppnå bestämmelserna i Barnkonventionen genom att tala om vikten av helheten:

Det är lätt att fokusera för mycket på rummen och så, men det är inte ensamt prio ett. Det viktigaste är att kunna förmedla en trygghet till barnen. Beteende från vakter, förberedelser inför besöket och att samverka mellan Socialtjänst och Kriminalvård måste fungera. Barnet betalar priset om det inte funkar.

5. Resultat och analys

Under detta kapitel kommer resultatet från litteratur- och intervjustudien att redovisas. Resultatet presenteras utifrån de teman som genererats under litteraturstudien. Avsnitt 5.1 är avsedd att besvara studiens första frågeställning, medan avsnitt 5.2 samt 5.3 med underrubriker tillsammans är avsedda att besvara studiens andra och tredje frågeställning.

5.1 Levnadsförhållanden

I denna studie kommer levnadsförhållande främst att inbegripa föräldrarnas socioekonomiska förhållanden, barnens hemförhållanden och skolgång. Det är, som förstås av avsnitt 2.3, en mycket begränsad användning av begreppet.

Forskningen tyder på att många av barnen med en frihetsberövad förälder sedan tidigare har levt i en problemfylld tillvaro (Nesmith & Ruthland, 2008, Mumola, 2000, Bever Nichols & Booker Loper, 2012, Hagan & Dinovitzer, 1999). Christopher J. Mumola skrev i en rapport år 2000 att mer än hälften i ett amerikanskt urval av föräldrar i fängelse var straffade innan det nuvarande fängelsestraffet (Mumola, 2000, s. 7). Detta kan innebära att barnens tillvaro, i någon utsträckning och beroende på tidigare relation, kantats av kriminalitet. Detta stämmer överens med intervjudeltagaren från Barnombudsmannens uppfattningar om barnens tidigare förhållanden:

Barnen är ofta gömda, eftersom kriminalitet i sig ofta är undangömt. Man kanske inte vill prata om det och det finns också ganska mycket okunskap från omgivningen om vad det innebär att leva i en familj där det finns kriminalitet.

Många av intervjudeltagarna talade om att barnen kom från hem med kriminalitet, och erfarenheter av att det fanns missbruksproblem hos många av familjerna togs upp i tre intervjuer. En intervjudeltagare från Socialtjänsten sade att:

Barnen kommer ofta från missbruksförhållanden. Det är trasigt från början. Barnens bakgrund är nog generellt otrygg.

Intervjudeltagarnas uppfattningar bekräftas i forskning. Mumola (2000, s. 6-7) fann att 80 procent av de fängslade föräldrarna i hans amerikanska urval rapporterade att de haft ett tidigare drogbruk och särskilt mödrarna var i undersökningen i större utsträckning dömda för just drogrelaterade brott medan fäder oftare var dömda för våldsbrott. Björkhagen Turesson (2009, s. 176) skriver om likartade förhållanden utifrån en svensk kontext, nämligen att barnen i hennes studie innan föräldrarnas frihetsberövande ofta vuxit upp under utsatta förhållanden kantade av missbruk, omsorgsbrist och kriminalitet.

Resultaten från Mumolas studie tyder dessutom på att många av barnen kommer från antingen splittrade hem eller att de inte bott med båda föräldrarna tidigare (Mumola, 2000, s. 2-4). Det framkom också att många föräldrar i fängelse innan frihetsberövandet varit arbetslösa¹²

---

¹² 29 procent av föräldrarna i State prison och 27 procent av föräldrarna i Federal prison. Siffrorna gäller månaden innan frihetsberövandet. State prison är ett delstatligt fängelse där personer som brutit delstatens lagar hamnar. Inom de delstatliga rättsystemen, till skillnad från de federala, behandlas de flesta brottstyper och personen sänds till ett delstatligt fängelse. Federal prison är ett fängelse där personer som dömts för ett federalt brott (brott mot en överstatlig lag baserad på USAs konstitution) kan förvaras (United States Courts, 20130507).

och/eller varit hemlösa (Mumola, 2000, s. 9),¹³ vilket kan tänkas påverka barnens förhållanden. Många av barnen är, enligt Mumola (2000, 3), svarta¹⁴, vilket också kan säga någon om deras förhållanden, då svarta i USA genom litteraturen beskrivs som en diskriminerad (Pager, 2003, s. 960-961), socialt missgynnad grupp (Western, 2002, s. 526-527). Om en sådan överrepresentation finns bland just svarta barn, eller någon annan grupp i samhället i Sverige är oklart.

De flesta föräldrar i fängelse hade en låg utbildning och ingen gymnasieexamen (Mumola, 2000, s. 3).¹⁵ Phillips, Burns, Wagner, Kramer och Robbins (2002, s. 396)¹⁶ skriver att barn med fängslade föräldrar i högre utsträckning än andra barn har problem i skolan. Därtill fann Bever Nichols och Booker Loper (2012, s. 1466) att barn med en frihetsberövad förälder tenderar att ha perioder av frånvaro i skolan. Dock fann föregående författare inte något samband mellan en förälders frihetsberövande och barnets erhållande av en gymnasieexamen i jämförelse med barn som inte hade en frihetsberövad förälder. I förhållande till Mumolas studie där majoriteten av de fängelsedomda föräldrarna rapporterade att de inte hade en gymnasieexamen kan detta ses som ett intressant fynd. Författarna påpekar emellertid att resultatet är avvikande i relation till vad tidigare forskning funnit och att det kan ha att göra med skillnader i urval (Bever Nichols & Booker Loper, 2012, s. 1466). Även Nesmith och Ruhland (2008, s. 1127) konstaterade att barnen i deras studie generellt klarade skolan bra.

Phillips med flera (2002, s. 392) fann att barn som haft en eller båda föräldrarna i fängelse var utsatta för fler riskfaktorer under sin livstid i jämförelse med barn som inte haft fängslade föräldrar. De riskfaktorer som fanns var främst sådana som hittills redogjorts för i detta avsnitt, såsom missbruk hos föräldrarna, fattigdom och att barnet utsatts för omsorgsbrist. De barn som haft en eller båda föräldrarna i fängelse hade också i högre utsträckning än de andra barnen i urvalet varit utsatta för stressfyllda eller potentiellt traumatiserande upplevelser, bland annat bevittnande av våldshändelser (Phillips med flera, 2002, s. 396).

Fattigdomen nämns på flera håll i litteraturen. Arditti med flera (2003, s. 199) skriver att barnens kvarvarande förälder i deras studie många gånger hade en svår ekonomisk situation

---

¹³ 9 procent av föräldrarna i State prison och 4 procent av föräldrarna i Federal prison. Siffrorna gäller för året innan frihetsberövandet.

¹⁴ Benämns som "black children" av Mumola (2000), vilket jag valt att direkt översätta till svenska för att inte riskera att ge begreppet fel betydelse.

¹⁵ 70 procent av föräldrarna i State prison och 55 procent av föräldrarna i Federal prison. Gymnasieexamen motsvarar i USA ett high school diploma.

¹⁶ Som läsare kan det vara av intresse att fortsättningsvis vara medveten om att Phillips med flera (2002) jämfört barn med frihetsberövade föräldrar som mottar psykiatrisk vård med barn som mottar psykiatrisk vård men inte har frihetsberövade föräldrar (se tabell 1), vilket kan tänkas ha haft en påverkan på resultaten.

innan föräldrarnas frihetsberövande, vilken också förvärrades under frihetsberövandet. Att frihetsberövandet leder till att familjer får svårare att klara sig ekonomiskt skriver även Hagan och Dinovitzer (1999, s. 140). Sammantaget tyder forskningen på att dessa barn, redan innan föräldrarnas frihetsberövande, ofta levt under ekonomiska svåra förhållanden (Mumola, 2000, Arditti med flera, 2003) – ingen funnen forskning pekar på ett motsatt förhållande.

Det nämndes under avsnitt 2.3 att en del barn i Sverige lever under ofördelaktiga levandeförhållanden och jag uppfattar det som att barn med frihetsberövade föräldrar, utifrån vad som framkommit här, skulle kunna placeras in bland dem. Barnens levandeförhållanden skulle kunna ses som kopplade till föräldrarnas på så vis att brister i levandeförhållanden återfinns på fler, om än ibland olika, områden hos både förälder och barn. I en svensk kontext kan barn med frihetsberövade föräldrar tänkas vara i behov av Socialtjänstens insatser som presenterades under avsnitt 2.3, för att minska de negativa faktorer som de kan omges av. I de allra flesta fall erhöles endast knapphändiga, om några alls, beskrivningar från intervjudeltagarna när frågor om vilka förhållanden barn med frihetsberövade föräldrar kommer från ställdes. Detta kan ha att göra med att flera av intervjudeltagarna påpekade att det inte är en homogen grupp av barn och att det därför är svårt att uttala sig om. Intervjudeltagarna var ändå överens om att det ofta rörde sig om socialt utsatta barn, i huvudsak var erfarenheten att de kom från missbruksmiljöer. Litteraturen motsäger sig inte heterogeniteten, men påvisar att många av barnen kommer från liknande, ofördelaktiga, bakgrunder. Murray (2005, s. 442) skriver att barn med frihetsberövade föräldrar kan tänkas vara en särskilt sårbar grupp av anhöriga, vilket stöds i denna studie både genom litteratur och av intervjuer. Detta kan tänkas medföra att de drabbas särskilt hårt av de oavsiktliga konsekvenserna som en anhörigs frihetsberövande kan medföra.

5.2 Personliga och sociala konsekvenser

Utifrån Taslitz (2011) och Pinard (2006), från avsnitt 2.1, framgick det att de oavsiktliga konsekvenserna av ett fängelsestraff inte endast drabbar personen som straffet var avsett för. Under samma avsnitt nämndes det att det är fastställt att de anhöriga kan drabbas ekonomiskt, socialt och känslomässigt (Comfort, 2007). Under studiens gång uppfattades emellertid de ekonomiska konsekvenserna som mindre framträdande, även om de nämndes, i litteraturen gällande barn och berörde i betydligt högre utsträckning partners eller andra anhöriga, varför dessa inte fick ett eget avsnitt. Konsekvenserna i sin helhet verkade se en aning annorlunda ut för barn till frihetsberövade och den uppdelning som gjordes för anhöriga som grupp genom Comfort (2007) verkade inte heltäckande för barnen. Detta kan emellertid vara relaterat till mitt urval, då barns möjligheter och villkor givetvis kan påverkas av att ekonomin försämras i

familjen genom att bostaden kanske måste säljas,¹⁷ försvårade arbetsmöjligheter för föräldern efter avtjänat straff¹⁸ och så vidare. Jag kan genom valet att utesluta anhörigforskning, som inte fokuserar på barnen,¹⁹ ha gått miste om litteratur som vidare beskriver hur detta kan drabba dem.

De konsekvenserna, vilket inkluderar hur relationer barnet hade innan frihetsberövandet kan påverkas samt de känslorelaterade konsekvenser som kan följa av förälderns frihetsberövande, var påfallande. Dessa konsekvenser återkom ofta i både litteraturen och under intervjuerna, men även de sociala konsekvenserna var flitigt omnämnda. Att barnen i hög utsträckning drabbas av både personliga och sociala konsekvenser är författarna, och intervjudeltagarna, i mitt urval överens om.

5.2.1 Påverkade relationer

En av de mest framträdande konsekvenserna utifrån litteraturen kan vara separationen från föräldern som ett frihetsberövande kan innebära. Både svensk och anglosaxisk litteratur påvisar att barnen kan uppleva psykiska påfrestningar som ett resultat av en sådan separation (Björkhagen Turesson, 2009, Nesmith & Ruhland, 2008, Dallaire, 2007, Hagan & Dinovitzer, 1999). Barnet måste inte nödvändigtvis ha bott med föräldern innan frihetsberövandet för att separationen ska bli en svår upplevelse; det är relationens form och kvalitet som är av relevans (Hagan & Dinovitzer, 1999, s. 124). I likhet med detta skriver Björkhagen Turesson (2009) att barnets relation till föräldern innan frihetsberövandet är av betydelse för graden av negativa känslor som barnet upplever. Detta påpekades även av en intervjudeltagare från Socialtjänsten:

Hur kontakten såg ut innan frihetsberövandet spelar roll. Var föräldern närvarande eller mest ute och stökade? Relationen kan ju ha varit nära oavsett förälderns kriminalitet. Det påverkar, men också barnets ålder.

Yngre barn är ofta mer beroende av sina föräldrar och därmed mer sårbara för den separation från föräldern som ett frihetsberövande kan medföra (Björkhagen Turesson, 2009, s. 236). Stressen barnet upplever kan vara särskilt stor om barnet befinner sig i en känslig period. Detta kan innefatta övergångar mellan utvecklingsstadium, till exempel från barn till tonåring (Björkhagen Turesson, 2009, s. 116-117). För yngre barn kan separationen och förlusten av föräldern vara så påfrestande att den påverkar barnets utveckling negativt (Nesmith & Ruthland, 2008, s. 1120-1121, Arditti med flera, 2003, s. 196). Shlafer och Poehlmann (2010,

---

¹⁷ Se Pettersson & Carlsson (2013).

¹⁸ Se Pager (2003).

¹⁹ Se avsnitt 3.1.1.

s. 396) skriver i likhet med detta att separationen kan vara missgynnande för barns utveckling och försämra barnets anknytningsprocess.

Separationen beskrivs i både litteraturen och genom intervjustudien som jobbig. En intervjudeltagare i Björkhagen Turessons studie (2009, s. 197-198) beskriver separationen från föräldern vid frihetsberövandet som otroligt stark, med känslan av att förlora sin förälder för alltid. Liknande beskrivningar fanns av barn i Boswells studie (2002, s. 20). Intervjudeltagaren från Barnombudsmannen beskrev separationen från föräldern som centralt när hen fick frågan om vilka följder ett barn kan uppleva av en förälders frihetsberövande:

Det är ju en separation, om man pratar om föräldrar som frihetsberövats och placerats i anstalt eller häkte (...) Barnet drabbas av att föräldern försvinner och för många barn är ju det fruktansvärt.

Till ovanstående citat kan det tilläggas att separationen som föräldrarnas frihetsberövande kan medföra kan vara särskilt skadlig om personen som frihetsberövas är den person som barnet behöver för att bearbeta händelsen (Björkhagen Turesson, 2009, s. 19). Boswell (2002, s. 14) skriver att barnets utveckling kan påverkas åt en mer positiv riktning om separationen åtföljs av en kontakt med föräldern. I en studie fann forskare att de barn som haft kontakt med sin förälder i fängelse rapporterade mindre ilska och alienation mot föräldern (Shlafer & Poehlmann, 2010, s. 405-406). Att tillåtas kontakt med sin frihetsberövade förälder är en rättighet enligt Barnkonventionens nionde artikel (SÖ 1990:20, artikel 9). Detta under förutsättning att det är till barnets bästa, vilket intervjudeltagaren från Barnombudsmannen sade följande om:

Rättigheten finns ju där och sen är det den här bedömningen om det är till barnets bästa som måste göras i varje enskilt fall.

Den aktuella intervjudeltagaren arbetar med Barnkonventionen utifrån ett juridiskt perspektiv, vilket kan tänkas påverka hur hen resonerar kring ämnet. Under intervjun påpekades det dock av intervjudeltagaren, till skillnad från vad som framkommit under avsnitt 2.3 gällande den juridiska användningen, att barnets bästa varierar mellan barn och inte kan appliceras på barn som grupp. Huruvida en anser att det är till barnets bästa att ha kontakt med sin frihetsberövade förälder kan också tänkas påverkas av hur Kriminalvården, och andra länders motsvarighet till denna verksamhet, utvecklat sitt arbete för barn som har frihetsberövade föräldrar. Det kan av barnen upplevas som skrämmande, delvis på grund av miljön (Nesmith & Ruhland, 2008, s. 1126), eller obekvämt av andra anledningar att besöka en förälder i fängelse (Björkhagen Turesson, 1999, s. 211). I Sverige finns, som redogjorts för under kapitel 4, möjligheter att besöka föräldern under andra förutsättningar än vad en vanlig

fängelsemiljö erbjuder genom Gruvberget. Denna verksamhet kan, dock i begränsad utsträckning trots ökningen av antal tillfällen, verka för Barnkonventionens bestämmelse om barnets rätt till kontakt med sin förälder när fängelsemiljön upplevs som skrämmande. I samma kapitel beskrevs det även att Kriminalvården strävat efter att utveckla sitt arbete genom bland annat besöksutrymmen, stöd i föräldrarollen för att främja barnets och föräldrarnas relation, samt en mer utbildad personal i frågor rörande barn genom införskaffandet av barnombud (Kriminalvården & Socialstyrelsen, 1998). Enbart sparsam information utifrån inkluderad litteratur har emellertid funnits gällande de olika anglosaxiska ländernas motsvarande kriminalvård och hur denna ser ut i relation till svenska förhållanden. Murray med flera (2007, s. 146) poängterade i sin studie att Sverige har en mer barnvänlig fängelsepolitik än motsvarande i England. I Boswells (2002) samt Nesmith och Ruhland (2008) anglosaxiska studier beskrev barn att de upplevde fängelsemiljön negativt, i särskilt Boswells studie påtalades det att besöksutrymmena inte erbjöd barnen något att sysselsätta sig med vid besök. Vikten av personalens bemötande betonades bland flera av barnen (Boswell, 2002, s. 17-18). Det senare är dock barnens faktiska upplevelser av fängelsemiljön och då någon liknande studie, i min kännedom, inte gjorts bland svenska barn är det svårt att uttala sig om de eventuella skillnader som arbetet i svensk kriminalvård genererat.

5.2.2 Känsломässiga konsekvenser

Relationsförändringen som separationen från föräldern kan innebära kan alltså vara en central konsekvens för barn. De känsломässiga konsekvenserna kan dock vara vida och innefatta en mångfald av känslor som följer av separationen eller uppkommer under föräldrarnas frihetsberövande. Både svensk och anglosaxisk litteratur uttrycker att barn kan uppleva olika känsломässiga konsekvenser av en förälders frihetsberövande (Murray, 2005, Björkhagen Turesson, 2009, Arditti med flera, 2003, Nesmith & Ruhland, 2008, Hagan & Dinovitzer, 1999, Dallaire, 2007, Boswell, 2002, Schlafer & Poehlmann, 2010, Phillips med flera, 2002).

Barnen kan uppvisa liknande symptom när en förälder frihetsberövas som när en förälder dött eller blivit allvarligt sjuk (Björkhagen Turesson, 2009, s. 17). I Björkhagen Turessons studie beskrivs upplevelser av trauma samt känslor av negativ stress, ledsamhet, ilska, rädsla, otrygghet och ensamhet som en följd av en förälders frihetsberövande hos barnen. Till dessa känslor kan irritabilitet och depression tilläggas (Arditti med flera, 2003, s. 201). Även Nesmith och Ruhland (2008, s. 1120) beskriver liknande känslor som förekommande bland barnen. Flera barn i Schlafer och Poehlmans studie uttryckte känslor av saknad, till exempel sa ett barn att:

I had a dream that I tore down the prison walls so that I could be with my daddy (Shlafer & Poehlmann, 2010, s. 403).

Att känna saknad var en av de konsekvenser en förälders frihetsberövande kan medföra som nämndes av flera intervjudeltagare, men också sorg och otrygghet berördes upprepade gånger. I litteraturen framgår det att trygghetsrelaterade känslor kan ha att göra med om det är modern eller fadern som frihetsberövats. Om modern får ett fängelsestraff löper barnet högre risk att få ett nytt hem, vilket bland annat kan påverka barnen genom att de måste lämna en eventuell trygghet som de hade i kamrater och skola och som kan ha fungerat som en säkerhet i en rörig tillvaro (Björkhagen Turesson, 2009, s. 60). Även Mumola (2000, s. 4) samt Shlafer och Poehlmann (2010, s. 408) skriver att mödrars fängelsestraff i högre utsträckning medför att barnet får ett nytt hem och förlorar sin primära föräldrafigur, det senare kan också tänkas påverka förlusten av trygghetskänslor. Moderns frihetsberövande kan öka risken för trauma och stress hos barnet (Dallaire, 2007, s. 450). Jag tänker att detta, precis vad som uttrycktes gällande upplevelser av separationen ett frihetsberövade medför, är beroende av relationen till föräldern. Modern talas om som den primära föräldern i litteraturen, men att ha i åtanke är att familjer ser olika ut och att en därför kan tänka sig att upplevelser av trauma och stress för vissa barn kan vara större om det istället är pappan som betraktas som primär och frihetsberövas. I bland annat Mumolas studie (2000) visade det sig dock vanligare att modern var primär vårdnadshavare; majoriteten av mödrarna i fängelse bodde med sina barn innan fängelsedom och ungefär hälften av samtliga mödrar var ensam vårdnadsgivare till sitt barn. För fäderna såg detta annorlunda ut; mindre än hälften av papporna bodde med barnet innan fängelsedom och endast runt 15 procent av fäderna var innan fängelsedom ensam vårdnadshavare till barnet (Mumola, 2000, s. 4). Utöver trauma och stress tas det i litteraturen upp att barnet kan bli mer undandraget och nedstämt om det är modern som fängslats, jämfört med aggressivt och utåtagerande om det är pappan som dömts till fängelse (Hagan & Dinovitzer, 1999, s. 148).

I litteraturen tas även känslor av oro hos barn till frihetsberövade föräldrar upp. Detta tas dels upp i relation till de ekonomiska konsekvenser som en förälders frihetsberövande kan innebära (Arditti med flera, 2003, Murray, 2005, Hagan & Dinovitzer, 1999, Nesmith & Ruhland, 2008). Den försämrade ekonomiska situationen kan medföra att barnet bland annat oroar sig för ekonomin (Boswell, 2002, s. 19-20). En annan sida av oron som barn kan uppleva är en oro relaterad till hur föräldern har det i fängelse. Intervjudeltagaren från Kriminalvården exemplifierade barns oro på följande vis:

Barn kan undra; får man mat verkligen? För alltså Pippi måste ju faktiskt klättra upp i fängelset och ge sin pappa mat för han svälter ju ihjäl, han får ju bara vatten och bröd. Och det är så barn i en viss ålder kan tro att det är i fängelse. Pippi måste vidta åtgärder för att pappa ska överleva. Det kan vara kämpigt för ett barn.

Tecken på en sådan oro finns även beskriven i den anglosaxiska litteraturen. Barn i Nesmith och Ruhlands studie (2008) hade ibland negativa uppfattningar om hur föräldrarnas förhållanden i fängelse såg ut. Bland dessa uppfattningar fanns att föräldern inte kunde vara lycklig i fängelse, att föräldern bara fick dålig mat och tvingades bo i en grotta (Nesmith & Ruhland, 2008, s. 1126). Liknande tankar bland barn som har frihetsberövade föräldrar berättade en intervjudeltagare från Socialtjänsten om:

Barn kan tänka att det är en källarhåla och föräldern har en kula runt foten, som i Bamse.

Intervjudeltagarna visar på att dessa föreställningar alltså även förekommer bland barn med frihetsberövade föräldrar i Sverige. Nesmith och Ruhland (2008, s. 1126) skriver att dessa föreställningar har sin grund i filmer, berättelser eller egna fantasier, vilket överensstämmer med vad mina intervjudeltagare berättar.

Hittills har de känslorelaterade konsekvenserna som beskrivits varit av negativt slag. Frihetsberövandet behöver emellertid inte upplevas som någonting dåligt av barnet, även om majoriteten av litteraturen jag funnit på området, både i anglosaxisk och i svensk forskning, stödjer antagandet att det mer ofta är jobbigt för barnet att föräldern frihetsberövas (Arditti med flera, 2003, Björkhagen Turesson, 2009, Boswell, 2002, Nesmith & Ruhland, 2008, Hagan & Dinovitzer, 1999).

I både den svenska och anglosaxiska litteraturen beskrivs barnens känslor ibland som delade som en följd av föräldrarnas frihetsberövande (Shlafer & Poehlmann, 2010, Nesmith & Ruhland, 2008, Björkhagen Turesson, 2009). De delade känslorna kan ha att göra med att barnet både känner negativa och positiva känslor gentemot sin frihetsberövade förälder, exempelvis genom att pendla mellan att hata och älska föräldern (Nesmith & Ruhland, 2008, s. 1125, Shlafer & Poehlmann, 2010, s. 403). Det kan också ha att göra med att barnet upplever föräldrarnas frihetsberövande som både jobbigt och skönt (Björkhagen Turesson, 2009, s. 186). I en del av litteraturen finns beskrivningar av frihetsberövandet som uteslutande positivt för barnet. Det kan medföra känslor av lugn, minskad oro och inge förhoppningar hos barn. I Arditti med fleras (2003) studie uppgav 32 procent av deltagarna att frihetsberövandet gjort familjens tillvaro enklare. Deltagarna uppgav till exempel förhoppningar om att drog- eller alkoholproblem hos den frihetsberövade skulle upphöra eller att personen skulle hindras från att hamna i problem genom frihetsberövandet (Arditti med flera, 2003, s. 201). Det kan

också handla om att barnen är rädda för sin frihetsberövade förälder (Nesmith & Ruhland, 2008, s. 1125). Samtliga intervjudeltagare från Socialtjänsten berättade att de hade erfarenheter av detta, en av deltagarna sade följande:

Det kan handla om att det blir skönt när föräldern frihetsberövas och att barnet då slipper det våld eller hot som barnet kan ha utsatts för av föräldern.

I Björkhagen Turessons studie (2009, s. 182-183) uppgav intervjudeltagare att de slipper oroa sig för sin förälder när föräldern är i fängelse och därmed under tryggare förhållanden. Intervjudeltagare i andra studier uttrycker på liknande sätt att livet är enklare och mindre oroligt efter föräldrarnas frihetsberövande (Boswell, 2002, s. 18-19). Intervjudeltagarna i denna studie uttryckte liknande uppfattningar, bland annat sades detta:

Många barn upplever att det blir lugn och ro om man har levt i en stökig miljö (...) Det kan vara lugnande för barnet att veta var föräldern befinner sig.

Ibland kan det bli en paus i barnets vardag när föräldern frihetsberövas.

Möjligheten till förbättring i barnets liv uttrycktes i flera av intervjuerna. Det återfinns även bland intervjudeltagarna i Björkhagen Turessons studie (2009) som menar att föräldrarnas frihetsberövande tvingat till en förändring, vilket, trots den många gånger väldigt påfrestande situationen, visat sig vara positivt på många sätt.²⁰

5.2.3 Stigma och skam

Den mest framträdande av de sociala konsekvenserna kan vara stigman som barnet kan uppleva, och mycket av forskningen gällande de sociala konsekvenserna utgår från just stigman och vad den kan innebära för barn med frihetsberövade föräldrar. Många av författarna, både anglosaxiska och svenska, nämner stigma som vanligt förekommande bland dessa barn (Arditti med flera, 2003, Hagan & Dinovitzer, 1999, Nesmith & Ruhland, 2008, Shlafer & Poehlmann, 2010, Björkhagen Turesson, 2009).

Att förlora en familjemedlem som en följd av ett frihetsberövande väcker inte nödvändigtvis omgivningens sympati eller stöd. Frånvaron av stöd från omgivningen medför att den kvarlämnade familjen i stor utsträckning får hantera situationen på egen hand (Schoenbauer, 1986, i Arditti med flera, 2003, s. 196). Barnen kan istället för att få stöd dömas av omgivningen och kategoriseras i samma, negativa, fack som sin frihetsberövade förälder.

---

²⁰ Exempelvis nämns i Björkhagen Turessons avhandling (2009) intervjudeltagaren Alicias förbättrade intellektuella funktion efter moderns frihetsberövande, samt känslor av hopp och nya möjligheter hos andra intervjudeltagare.

Denna fackplacering innebär att barnet kan anses vara av ”samma skrot och korn” som sin förälder och förväntningarna på barnet blir som ett resultat av detta låga (Björkhagen Turesson, 2009, s. 98). Nesmith och Ruhland (2008, s. 1128) menar att det är nödvändigt att öka omgivningens förståelse för barn med frihetsberövade föräldrar för att minska stigman. Intervjuerna tydde i en mycket hög utsträckning på att omgivningens bristande förståelse sågs som ett problem. Intervjudeltagaren från Kriminalvården beskrev omgivningen på följande vis:

Omgivningen är inte alldeles förstående i de här frågorna. Det finns många anledningar, tror jag, och det kan bli en hemlighet. De [omgivningen, min anm.] är en stor svårighet för barn med frihetsberövade föräldrar.

Barn med frihetsberövade föräldrar talas om, både genom intervjuerna och utifrån litteratur, som stigmatiserade och ord som berör (social) utsatthet och oförståelse nämndes i flera intervjuer i relation till de konsekvenser som barn kan uppleva av en förälders frihetsberövande. Även känslor av skam beskrevs under intervjuerna och i litteraturen, vilket är relaterat till stigman. Dessa känslor verkade kunna variera i grad utifrån vilken typ av brott föräldern begått. Grova våldsbrott eller förstagångsförbrytelser är enligt Björkhagen Turesson (2009, s. 239, 251) förknippat med mer skamkänslor hos barnen. Vilken miljö barnet kommer från är också en faktor som spelar roll för graden av skamkänslor som barnet kan uppleva. I medelklassmiljöer (och troligtvis högre klasser) kan skammen vara större i relation till barn från lägre klasser, där frihetsberövanden kan upplevas som mindre avvikande och ovanligt (Björkhagen Turesson, 2009, s. 199, 238). En intervjudeltagare från Socialtjänsten pratade särskilt mycket om den skam som barn med frihetsberövade föräldrar kan uppleva:

Barnet kan känna skam, pinsamt att inte vara som andra barn. Bor barnet i ett tuffare område kan det kanske upplevas mer okej, man är mindre utsatt. Det beror nog mycket på vilka man har omkring sig.

Liknande går att finna i Björkhagen Turessons studie (2009, s. 189), som skriver att barnet kan uppleva det som jobbigt eller pinsamt att berätta att föräldern är frihetsberövad för vänner och övrig omgivning och därför väljer att behålla föräldrarnas frihetsberövande för sig själv. Att barnen inte vill berätta om det för sina kamrater i skolan, om någon alls, skriver också ett flertal anglosaxiska författare (Nesmith & Ruhland, 2008, Boswell, 2002) är vanligt. När frihetsberövandet inte är en hemlighet eller när omgivningen ändå fått veta att barnet har en eller båda föräldrarna frihetsberövade kan situationen bli jobbig på grund av den stigma som barnet kan uppleva. Barn kan bli utsatta för mobbing eller bli retade i skolan som en följd av att de har en frihetsberövad förälder (Murray, 2005, Nesmith & Ruhland, 2008, Boswell 2002, Schlafer & Poehlmann, 2010).

Björkhagen Turessons studie (2009), precis som Nesmith och Ruhlands (2008, s. 1123) dito, visade att barnet kan börja söka sig till andra barn med frihetsberövade föräldrar, där barnet inte behöver känna skamkänslor eftersom det inte är något avvikande med frihetsberövade föräldrar om de andra också har det. Somliga barn kände dock inte någon skam över huvudetaget. Detta föreföll gälla barn som vuxit upp med en förälder som länge haft en kriminell livsstil (Björkhagen Turesson, 2009, s. 239).

Barn med frihetsberövade föräldrar kan, utifrån detta avsnitts resultat, sägas vara en socialt utsatt grupp av barn. Barnkonventionens andra artikel innehåller bestämmelser om att barn ska skyddas från diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrarnas förehavanden. Av litteraturen framgår det att barnen trots det både bestraffas och diskrimineras utifrån deras föräldrars handlingar. Den allra tydligaste bestraffningen och diskrimineringen kan vara just stigman som barn kan uppleva av en förälders frihetsberövande.

5.3 Beteendekonsekvenser

Utöver de personliga och sociala konsekvenser som beskrivits som vanligt förekommande av de oavsiktliga konsekvenser som drabbar barnen, lades det i litteraturen särskild uppmärksamhet på en konsekvens som är specifik för just barn till frihetsberövade, nämligen de beteendeförändringar som föräldrarnas frihetsberövande kan medföra. Inom detta område sades inte särskilt mycket under intervjuerna och flera deltagare sa att de inte hade någon uppfattning i ämnet. En intervjudeltagare hade dock tankar om det, som kommer att redovisas i följande avsnitt.

5.3.1 Risk för framtida brottslighet och avvikelser

Litteraturen påvisar att barn många gånger på olika vis anpassar sig på ett icke-asocialt vis efter situationen de hamnat i (Björkhagen Turesson, 2009, s. 252, 267, Nesmith & Ruhland, 2008, s. 1127). En betydande del av litteraturen behandlar emellertid barn med frihetsberövade föräldrars risk för egen framtida brottslighet. Diskussionen kan sägas bestå av två läger; på ena sidan finns litteratur om att föräldrarnas fängelsestraff per se påverkar risken för att barnet ska begå brott i framtiden medan den andra och största sidan beskriver de riskfaktorer som barn med föräldrar i fängelse kan omges av som avgörande. Studier som funnits i ämnet, i synnerhet anglosaxiska, menar oavsett ståndpunkt att brottslighet tenderar att överföras mellan generationerna²¹ och att barn med frihetsberövade föräldrar löper en högre risk än andra barn att utveckla egen brottslighet eller dömas för brott i framtiden

---

²¹ Inom kriminologin även kallat för "intergenerational transmission", se till exempel Farrington, P.D. (2011). Families and crime. I: Wilson, Q.J & Petersilia, J. (red.) *Crime and public policy*. 2. ed., Oxford University Press, Oxford, 2011.

(Phillips, Erkanli, Keeler, Costello, Angold, 2006, Murray, 2005, Murray med flera, 2007, Hagan & Dinovitzer, 1999, Dallaire, 2007). Detta innebär att det oavsett läger är viktigt att myndigheter som Kriminalvården och Socialtjänsten uppmärksammar barn med frihetsberövade föräldrar och aktivt arbetar för barnets bästa för att förhindra en negativ utveckling och en överföring av brottslighet mellan generationerna. I följande avsnitt redovisas de olika perspektiven.

En av studierna som diskuterar att en förälders fängelsevistelse på ett direkt vis kan påverka barnets framtida beteenden är Phillips med flera (2002, s. 392), som i en studie fann att barn med en eller båda föräldrarna i fängelse i högre utsträckning hade beteendeproblem och uppmärksamhetsstörningar. Författarna skriver att en förälders fängelsestraff ibland hade en självständig inverkan på effekterna för barnet, utöver de riskfaktorer som kan påverka barnet. De riskfaktorer som nämns är i linje med vad som presenterats tidigare om barnens levnadsförhållanden; deras föräldrars drogmissbruk eller den fattigdom som barnen kan leva i. En förälders fängelsestraff är i så fall inte endast en markör för andra riskfaktorer utan en faktor som själv medför vissa problem för barnet, bland annat beteendemässigt (Phillips med flera, 2002, s. 397).

Phillips med flera (2002) skriver dock att riskfaktorerna också är av stor betydelse. En, och troligtvis den största, förklaringen till att barn med föräldrar i fängelse i högre utsträckning utvecklar egen brottslighet är i litteraturen att de är riskexponerade. Detta resonemang stöds bland annat av Murray med flera (2007) och Phillips med flera (2006). Även Dallaire (2007) skriver om riskfaktorernas betydelse. Den sistnämnda författaren fann att barn, både vuxna och underåriga, med mödrar i fängelse löpte högre risk att själva bli frihetsberövade än om det var fadern som avtjänade ett fängelsestraff. Om modern dömts till fängelse ökade risken för barnet eftersom riskfaktorerna i barnets miljö ofta var fler (Dallaire, 2007, s. 448).

Murray skrev i en studie år 2005 att det inte är klarlagt om det är just föräldrarnas fängelsetid som skapat problemen för den unga eller om det är andra faktorer som spelar in. Att det finns en existerande faktor som förklarar utfallet, till exempel att en förälders antisociala beteende som fanns innan frihetsberövandet är förklaringen till barnets framtida brottslighet, kallas selektionseffekt. Detta innebär att frihetsberövandet i sig inte är anledningen till den ungas framtida brottslighet (Murray, 2005, s. 447-449). Det kan även finnas förmedlingseffekter, vilket innebär att frihetsberövandet påverkar hur förhållandena ter sig för barnet och den övriga familjen (exempelvis graden av stigma), som i sin tur kan vara anledningen till barns framtida brottslighet (Murray, 2005, s. 448, 451-452). Murray nämner även

modereringseffekter som en möjlig förklaring. Dessa innefattar bland annat barnets tidigare relation med den fängelsedömda föräldern samt ålder och kön. Faktorer som dessa kan vara en del av förklaringen till varför vissa av barnen klarar sig bättre än andra (Murray, 2005, s. 452).

Ett par år efter Murrays studie från 2005 gjorde han tillsammans med kollegor en ny undersökning i ämnet. De hade genom en undersökning kommit fram till att barn med föräldrar i fängelse i England löpte hög risk att utveckla ett brottsligt beteende och ville se om den kopplingen gick att finna bland svenska barn. I Sverige kunde inte en lika stark koppling finnas, men risken var ökad i jämförelse med barn som inte hade en förälder i fängelse (Murray med flera, 2007, s. 134-135, 143). Författarna fann att flickorna i urvalet löpte en särskilt stor risk att utveckla ett brottsligt beteende när en förälder, oavsett om det var modern eller fadern, frihetsberövats. Detta beskrivs som förvånande då författarna förväntat sig vad Murray (2005) tidigare benämnt som modereringseffekter. De antog, då de flesta föräldrar i fängelse är fäder, att söner skulle drabbas hårdare, delvis på grund av att de i större utsträckning identifierar sig med sina fäder. Pojkar beskrivs dessutom som mer känsliga för familjestörningar, vilket bland annat har visat sig genom att de reagerar värre på skilsmässor hos föräldrarna. Ingen koppling alls fanns till vilken ålder barnet var i vid frihetsberövandet, däremot hade antalet frihetsberövanden hos föräldern en liten betydelse för hur många brott barnet skulle begå i framtiden (Murray med flera, 2007, s. 140-141). Författarna beskriver möjliga anledningar till att kopplingen mellan en förälders fängelsestraff och barnets framtida brottslighet var starkare i England. En av förklaringarna kan vara att Sverige generellt har kortare strafftider, vilket gör att barnen drabbas mildare. Det kan också vara relaterat till de generösare kommunikationsmöjligheterna som de fängslade erbjuds i Sverige, en mer omfattande social välfärd och mindre allvarliga sociala konsekvenser gällande till exempel stigmat (Murray med flera, 2007, s. 145-147).

I ovan nämnda studie fick Murray möjlighet att besvara frågan han ställt sig i studien från år 2005, nämligen om det var fängelsestraffen i sig som skapat barnens negativa framtidsutsikter. Murray med flera (2007, s. 142) kom fram till att det inte var fängelsestraffet per se, utan snarare föräldrarnas kriminella livsstil som förklarar kopplingen mellan en förälders fängelsestraff och barnets senare brottslighet, vilket också stödjer tidigare resonemang. Denna uppfattning återfanns även hos en intervjudeltagare från Socialtjänsten, som sade följande:

Barnens föräldrar har inte haft det bra själva, de har vuxit upp i trasiga miljöer med missbruk och kriminalitet. Det blir en generationsgrej.

Selektionsförklaringarna som Murray (2005) beskrivit, tycks alltså vara dominerande. Några studier menar emellertid på att det inte är särskilt förekommande att barn med frihetsberövade föräldrar själva blir delaktiga i antisocialt beteende. Nesmith och Ruhland (2008, s. 1127) fann genom sin studie att förvånansvärt få från deras urval innehållande 34 barn hade ett asocialt beteende; två barn hade ett problembeteende i skolan och ett barn var delaktig i brottslighet (Nesmith & Ruhland, 2008, s. 1127). Även Björkhagen Turesson (2009, s. 246) erhöll liknande resultat; studien tydde inte på att barn med föräldrar i anstalt själva påbörjar en kriminell bana, snarare var majoriteten av barnen negativt inställda till tanken på att själva begå brott. De barn som emellertid påbörjar ett brottsligt beteende sägs av vissa forskare göra det som en respons på de upplevelser, till exempel känslomässiga sådana eller stigmatiseringen, som kan följa av en förälderns frihetsberövande (Shlafer & Poehlmann, 2010, s. 407, 410, Nesmith & Ruhland, 2008, s. 1120). Att barnet upplever sådana negativa sociala konsekvenser av förälderns frihetsberövande kan, som nämnts tidigare, ses som oförenligt med Barnkonventionens andra artikel, och dessutom leda till negativa beteenden hos barnet. En annan förklaring som nämns är att en förälders fängelsevistelse innebär att den tidigare balansen som fanns inom familjen förändras, vilket kan leda till att barnets kamrater får en större betydelse för barnets socialisering. Barnet kan börja umgås med andra barn med frihetsberövade föräldrar och socialiseras in i en miljö där antisocialt beteende främjas (Björkhagen Turesson, 2009, s. 225). Ovan nämnda förklaringar är vad Murray (2005) benämner som förmedlingseffekter.

6. Avslutande diskussion och reflektion

Syftet med denna studie var att kartlägga vad forskningen funnit om vilka barn med frihetsberövade föräldrar är och de konsekvenser som barnen kan uppleva efter en förälders frihetsberövande, dels genom intervjuer men främst genom litteratur på området. Bland konsekvenserna söktes både positiva och negativa sådana. Jag ville utöver detta ta reda på hur de konsekvenser som barn med frihetsberövade föräldrar kan uppleva förhåller sig till valda delar ur Barnkonventionen.

Genom både litteraturen och genom intervjuerna framkom det att barnen i mångt och mycket påminner om vad forskning funnit om fångarna själva;²² det är en sårbar grupp med ofördelaktiga levnadsförhållanden. Det konstaterades i uppsatsen att barn kan drabbas på en mängd olika vis av de oavsiktliga konsekvenserna en anhörigs frihetsberövande kan medföra.

---

²² Se Nilsson (2005).

De påverkas inte nödvändigtvis som övriga anhöriga, där ekonomiska, sociala och känslomässiga konsekvenser benämnts som förekommande. Ekonomiska konsekvenser beskrevs till exempel inte särskilt mycket i just mitt urval, medan de beteenderelaterade konsekvenserna visade sig vara något unikt för barn i egenskap av anhöriga och fick ett eget avsnitt. Störst utrymme i uppsatsen fick de personliga konsekvenserna, som till stor del består av känslorelaterade följder, helt enkelt på grund av att det var om dessa konsekvenser jag fann mest material genom litteratur och intervjuer.

Även de sociala konsekvenserna av en förälders frihetsberövande var påtagliga. Jag har genom materialet till denna uppsats tillräcklig grund för att påstå att de sociala konsekvenserna i hög grad verkar bestraffande och diskriminerande för barn med frihetsberövade föräldrar. De kan utsättas för omgivningens misstro och bli dömda utifrån en förälders handlingar. Detta kan påverka barnet på ett flertal vis, i uppsatsen gavs exempel på stigmatisering relaterad till bland annat skolan och som en förklaring till utvecklandet av egen brottslighet, men även en bredare social utsatthet bland barn med frihetsberövade föräldrar nämndes. Under kapitel 4 redogjordes det för att det är samhällets, däribland skola och andra inblandade aktörer, gemensamma ansvar att se till att barnet inte far illa när en förälder frihetsberövas. Artikel 2 i Barnkonventionen som uttrycker att barn inte ska diskrimineras eller straffas på grund av föräldrarnas ställning eller verksamhet bör lyftas fram i detta sammanhang. Jag uppfattar en större kunskapsspridning om barn med frihetsberövade föräldrar som mycket centralt för att förbättra deras situation och kunna minska stigmatiseringen. Det finns idag framför allt en kanal för barnens röster; föreningen Riksbryggan är den största verksamheten för barn som har frihetsberövade föräldrar och de arbetar aktivt för att ge barnen en röst, stöd och hjälp. Riksbryggan innefattar ett flertal lokala föreningar, men det finns även en verksamhet som arbetar lokalt, nämligen Solrosen i Göteborg. Utöver dessa finns det, i min kännedom, ingen som arbetar för specifikt barn med frihetsberövade föräldrar och deras rättigheter i Sverige.²³

I det samhällseliga ansvaret för barn med frihetsberövade föräldrar har myndigheter en betydande roll. Två aktörer fick särskilt stor plats i uppsatsen; Kriminalvården och Socialtjänsten. De båda har en skyldighet att arbeta i enighet med Barnkonventionen och kan ha en central betydelse för barn när en förälder frihetsberövats. Den förstnämnda myndigheten ska arbeta för att minska skadorna en förälders frihetsberövande kan medföra för barn.

---

²³ Motsvarande organisationer i andra delar av Europa går att finna på <http://www.eurochips.org/where-we-work/> Hämtad 20130520

Kriminalvården har sedan Barnkonventionens ratificerande på flera vis arbetat för att uppfylla denna. Alla konsekvenser kan inte Kriminalvården åtgärda, men de kan förhindra en del av skadeverkningarna genom att alltid ha vad som anses vara barnets bästa i centrum, enligt artikel 3, och genom att arbeta för barnets rätt till kontakt med sin förälder, enligt artikel 9. Barnens rätt till kontakt med sin förälder efter separationen kan bli begränsad av Kriminalvården. Det finns inte mycket utrymme för längre besök, förutom för ett mindre antal barn genom anstalten Gruvberget som nämnts under kapitel 4. Trots ökningen i antal tillfällen är det fortfarande få barn, vilket kan ha olika orsaker och inte behöver vara begränsat till tillfällesantalet, som får möjlighet att spendera tid på Gruvberget i förhållande till antalet barn som har frihetsberövade föräldrar. Några markanta skillnader i antalet barn som får möjlighet att komma dit, även om det utan tvekan gått åt rätt håll, är det alltså inte tal om sedan 1998 då Kriminalvårdsstyrelsen och Socialstyrelsen gav ut rapporten, trots de positiva upplevelser som beskrivits av de intagnas barn. Intervjudeltagaren från Kriminalvården diskuterade också besökslägenhetens betydelse med mig i relation till de svårigheter de kan stöta på i arbetet med att utveckla barnperspektivet; hur vet vi om det verkligen är barnets bästa att vara inlåst med sin förälder – och om det inte är barnets bästa, hur gör vi då? Att se till att bestämmelserna om barnets bästa och barnets rätt till kontakt efterföljs kan också vara problematiskt i relation till säkerhetsfrågor, enligt intervjudeltagaren från Kriminalvården; hur kan det lösas? Dessa frågor har jag genom uppsatsen inget svar på, men det är ett tydligt tecken på att det inte behöver vara alldeles enkelt att leva upp till Barnkonventionens bestämmelser.

När det inte finns några uppenbara lösningar kan jag tänka mig att fokus läggs på sådant som är enklare att åtgärda. Under samtliga intervjuer, och till stor del i använda rapporter, låg ett stort fokus på besöksutrymmens och inredningens barnanpassning, vilket är en del av arbetet med barnets bästa. Något som jag upplever särskilt viktigt påpekades framför allt under en intervju; det allra viktigaste är kanske inte att göra besöksrummen så barnvänliga som möjligt, det är inte tillräckligt för att uppfylla Barnkonventionens bestämmelse om att se till barnets bästa. Ett utvecklat löpande arbete för barn med frihetsberövade föräldrar där ett barnperspektiv fungerar som en ledstjärna inkluderat en förbättrad myndighetssamverkan kan anses vara viktigare, där helheten ses till och dekorationer i besöksrum kan vara av en underordnad betydelse.

Det framkom emellertid också brister som varit kända under lång tid gällande myndighetssamverkan. Socialtjänsten ska se till att barnet inte far illa och vid misstanke, eller vid mottagen orosanmälan från exempelvis Kriminalvården, utreda ärendet. Detta förutsätter

att Socialtjänsten får kännedom om oron som finns för barnet. Det framkom under intervjuer och genom rapporter från myndigheter, att det på denna punkt kan finnas brister från de båda aktörernas sida, vilka kan vara ett hinder för uppfyllandet av Barnkonventionens tredje artikel. Mot bakgrund av att barnen kan komma från bland annat missbruksförhållanden och vara utsatta för många riskfaktorer är Kriminalvårdens och Socialtjänstens samverkan av stor vikt. Det är viktigt med utarbetandet av fungerande rutiner, exempelvis genom att Kriminalvården rutinemässigt genomför orosanmälningar till Socialtjänsten när oro finns för barnen, och att Socialtjänsten i sin tur tar sin del av ansvaret.

Jag har genom arbetet med denna uppsats funnit flera områden som kan vara lämpliga för framtida forskning. Kapitlet *levnadsförhållanden* blev förhållandevis kort, vilket helt enkelt beror på den bristande kunskap som finns i forskningen i dag på det området. Vi har från svenska eller nordiska förhållanden ingen, i min vetskap, kartläggning i likhet med Mumolas amerikanska studie från år 2000. Inte heller har barnens levnads- eller bakgrundsförhållanden specifikt undersökts, utan är mer något som ibland kommit litegrann ”på köpet” i studier med andra syften. I dagsläget är det också svårt att avgöra om det som beskrivs som konsekvenser av frihetsberövandet endast är relaterat till frihetsberövandet eller om det också har att göra med barnens tidigare situation.²⁴ En fundering är om, och i så fall hur, konsekvenserna skulle skilja sig åt om familjerna var mer resursstarka och kom från mindre problemfyllda förhållanden. Personliga och sociala konsekvenser skulle mest troligt finnas kvar, men några av de andra oavsiktliga konsekvenserna, som de ekonomiska och, beroende på synsätt, de beteenderelaterade konsekvenserna, ser ut att kunna vara beroende av barnens tidigare utsatthet.

Något annat som jag saknade under litteraturläsningen var forskning utifrån barnens perspektiv. Detta är en brist, då barnens upplevelser mycket väl kan skilja sig från de vuxnas. Den litteratur som behandlar barnen utgår ofta från ett vuxenperspektiv genom att studera hur föräldrar upplever att frihetsberövandet påverkat dem själva och deras barn.²⁵ Endast ett fåtal studier från barns perspektiv hittades från Sverige. Det finns dock några fler anglosaxiska sådana; den allra största delen litteratur som behandlar ämnet barn med frihetsberövade föräldrar är anglosaxisk. Det finns kontextskillnader som kan vara relevanta i ett flertal sammanhang genom uppsatsen. Dessa skillnader berördes inte djupare, mer än genom ett fåtal reflektioner, på grund av tidsbrist. Detta kan innebära att flera uppgifter och konsekvenser inte är direkt överförbara på svenska förhållanden. Att konsekvenserna förekommer i Sverige är

---

²⁴ Se bland andra Nesmith och Ruhland (2008) som diskuterar detta.

²⁵ Vilket även Nesmith och Ruthland (2008) samt Boswell (2002) påpekar.

fastställt, men jag tänker att vissa av problemen kan se annorlunda ut, i synnerhet de ekonomiska då vi har ett annat socialt skyddsnät, och behöver inte vara applicerbara i samma utsträckning.²⁶ I viss utsträckning verkade dock intervjuerna som en bekräftande röst till litteraturen gällande svenska förhållanden, men en betydligt större studie skulle behövas för att avgöra i vilken grad konsekvenserna faktiskt är jämförliga. En annan intressant aspekt av ämnet för framtida forskning skulle kunna vara att studera barn som har föräldrar i häkte specifikt. En skulle kunna tänka sig att ha en förälder i häkte kan innebära annorlunda konsekvenser för barnet, särskilt om häktningstiden blir lång, jämfört med om föräldern är i fängelse, då häktning, åtminstone i Sverige, kan innebära att till exempel besök inte tillåts (Kriminalvården, 20130528).

Avslutningsvis vill jag återkoppla till vad som nämndes i inledningen om att fängelsebeläggningen i Sverige ökar och därmed antalet anhöriga. Är fängelseutvecklingen i Sverige på väg att bli mer som USA där fångantalet är otroligt högt, så kommer svårigheterna som presenterats i denna uppsats antagligen inte att minska, snarare tvärtom. En stor del av litteraturen som använts för detta arbete härstammar från USA, där Barnkonventionen inte ratificerats men undertecknats. I Sverige är vi, som tidigare betonats, skyldiga att följa de bestämmelser som finns i konventionen och uppsatsen tyder på att vi har en bit kvar på vägen innan vi har uppfyllt artikel 2, att barnen ska skyddas från diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrarnas förehavanden, 3, att barnets bästa alltid kommer i första hand, och 9, att barnets rätt till kontakt med sin förälder ses till. Att arbeta vidare för att förhindra de negativa effekter som en förälders frihetsberövande kan ha på barnet är viktigt; inom rättsväsendet, inom myndigheter och i resterande delar av samhället såsom skola. Att inte göra detta skulle vara att, som tidigare nämnts av Taslitz (2011), negligera barnens utsatthet och, genom detta, även Barnkonventionens bestämmelser.

---

²⁶ Se vidare diskussion om detta av Murray med flera (2007).

Litteraturförteckning

- Arditti, J.A., Lambert-Shute, J. & Joest, K. (2003). Saturday Morning at the Jail: Implications of Incarceration for Families and Children. *Family Relations*. 2003, vol. 52:3, s. 195-203
- Barnombudsmannen (2004). *Straffa inte barnet!: en studie av barnperspektivet inom kriminalvården*. Stockholm
- Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Bever Nichols, E. & Booker Loper, A. (2012). Incarceration in the Household: Academic Outcomes of Adolescents with an Incarcerated Household Member. *Journal of youth and adolescence*. 2012, vol. 41:11, s. 1455 -1471
- Björkhagen Turesson, A. (2009). *Mor i fängelse: mödrar och barn berättar: en analys av ungdomars resiliensprocess*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2009
- Boswell, G. (2002). Imprisoned Fathers: The Children's View. *The Howard Journal*. 2002, vol. 41:1, s. 14-26
- Brodin, J. (red.) (2008). *Barn i utsatta livssituationer*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi
- Comfort, M. (2007). Punishment Beyond the Legal Offender. *The Annual Review of Law and Social Science*. 2007, vol. 3, s. 271-296
- Cunningham, A. (2001). Forgotten families – the impacts of imprisonment. *Family Matters*. 2001, vol. 59, s. 35-38
- Dallaire, H.D. (2007). Incarcerated Mothers and Fathers: A Comparison of Risks for Children and Families. *Family relations*. 2007, vol. 56:5, s. 440-453
- Demleitner, V.N. (1999). Preventing Internal Exile: The Need for Restrictions on Collateral Sentencing Consequences. *Stanford law & policy review*. 1999, vol. 11:1, s. 153-171
- Forrester, D. & Harwin, J. (2011). *Parents who misuse drugs and alcohol: effective interventions in social work and child protection*. Oxford: Wiley-Blackwell
- Forsberg, C. & Wengström, Y. (2008). *Att göra systematiska litteraturstudier: värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. 2., [uppdaterade] utg. Stockholm: Natur & Kultur
- Friberg, F. (red.) (2012). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Hagan, J. & Dinovitzer, R. (1999). Collateral Consequences of Imprisonment for Children, Communities, and Prisoners. *Crime and Justice*. 1999, vol. 26, s. 121-162
- Halldén, G. (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk Forskning i Sverige*. 2003, vol. 8:1-2, s 12-23

- Harris, Y.R., Graham, J.A. & Carpenter, G.J.O. (red.) (2010). *Children of incarcerated parents: theoretical, developmental, and clinical issues*. New York, N.Y.: Springer Pub. Co.
- Höjer, I. & Röbbäck, K. (2007). *Barn i kläm: hur uppmärksammas barn i mål om verkställighet av umgänge*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset
- Kriminalvårdsstyrelsen & Socialstyrelsen (1998). *Barn med frihetsberövade föräldrar*. Norrköping: Kriminalvårdsstyrelsen
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Lee, F.A. (2005). Children of inmates. What happens to these unintended victims? *Corrections Today*. 2005, vol. 67:3, s. 84-87
- Lind, J. (2008). The Best Interest of The Child as an Argument in Assessments of Parent Potential in Sweden. *International journal of law, policy and the family*. 2008, vol. 22:1, s. 1 - 21
- Mumola, C.J. (2000). Incarcerated parents and their children. *Bureau of Justice Statistics Special Report*. Washington, DC, U.S. Department of Justice
- Murray, J. (2005). The effects of imprisonment on families and children of prisoners. I: Liebling, A. & Maruna, S. (reds). *The effects of imprisonment*. Cullompton. England: Willan, s. 442-492
- Murray, J., Janson, C-G. & Farrington, D. P. (2007). Crime in adult offspring of prisoners. *Criminal Justice Behavior*. 2007, vol. 34:1, s. 133-149
- Nesmith, A. & Ruhland, E. (2008). Children of incarcerated parents: Challenges and resiliency in their own words. *Children and youth service review*. 2008, vol. 30:10, s. 1119-1130
- Nilsson, A. (2005). Vad är nytt med ”det nya klientelet”? En jämförelse av frigivna fångar 1992 och 2002. *Nordisk tidsskrift för kriminalvetenskap*. 2005, vol. 92:2, s. 147-161
- Pager, D. (2003). The Mark of a Criminal Record. *American Journal of Sociology*. 2003, vol. 108:5, s. 937-75
- Pettersson, L. & Carlsson, K-M. (2013). *Life after prison –consequences of imprisonment in Sweden*. Kommande
- Phillips, D.S., Burns, J.B., Wagner, H.R., Kramer, L.T. & Robbins, M.J. (2002). Parental Incarceration Among Adolescents Receiving Mental Health Services. *Journal of Child and Family Studies*. 2002, vol. 11:4, s. 385-399
- Phillips, D.S., Erkanli, A., Keeler, P.G., Costello, J.E. & Angold, A. (2006). Disentangling the risks: Parent criminal justice involvement and children’s exposure to family risks. *Criminology & public policy*. 2006, vol. 5:4, s. 677-702

Pinard, M. (2006). An Integrated Perspective on the Collateral Consequences of Criminal Convictions and Reentry. Issues Faced By Formerly Incarcerated Individuals. *Boston Law Review*. 2006, vol. 86, s. 623-690

Shlafer, J.R. & Poehlmann, J. (2010). Attachment and caregiving relationships in families affected by parental Incarceration. *Attachment & Human Development*. 2010, vol. 12:4, s. 395-415

Socialstyrelsen (2012). *Föräldraskap och missbruk. Att ta upp frågor om föräldraskap i missbruks- och beroendevården*. Edita Västra Aros, Västerås

Taslitz, E.A. (2011). Destroying the Village to Save It: The Warfare Analogy (or Disanalogy?) and the Moral Imperative to Address Collateral Consequences. *Howard law journal*. 2011, vol. 54:3, s. 501-538

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab: Vetenskapsrådet

Western, B. (2002). The Impact of Incarceration on Wage Mobility and Inequality. *American Sociological Review*. 2002, vol. 67: 4, s. 526-546

Åberg, C. (red.) (2009). *Aldrig blir någon exakt som du*. Stockholm: Bryggan Stockholm

Offentligt tryck

Sveriges överenskommelser med främmande makter, SÖ 1990:20. *FN:s konvention om barnets rättigheter*. New York den 20 november 1989

SOU 1997:116. *Barnets bästa i främsta rummet – FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm den 20 augusti 1997

SOU 2001:55. *Barns och ungdomars välfärd*. Stockholm i augusti 2001

Internetkällor

Coping. *Welcome to Coping*
<http://www.coping-project.eu/> Hämtad 20130613a

Coping. *About Coping*
<http://www.coping-project.eu/about.php> Hämtad 20130613b

Kriminalvården. *Barn till föräldrar i fängelse*
<http://www.kriminalvarden.se/sv/Startsida-skolportal1/Nina/Barn-till-foraldrar-i-fangelse/>
Hämtad 20130409

Kriminalvården. *Fortsatt stöd till barnombud*
<https://www.kriminalvarden.se/sv/Press/Nyheter/2007/Fortsatt-stod-till-barnombud/> Hämtad 20130411

Kriminalvården. *Startsida Barnsidor*
<http://www.kriminalvarden.se/sv/Startsida-Barnsidor/> Hämtad 20130528

Kriminalvården. *Gruvberget*

<http://www.kriminalvarden.se/sv/Fangelse/Vara-anstalter/Gruvberget/> Hämtad 20130523

SCB. *Barns levnadsförhållanden*

http://www.scb.se/Pages/Product_____261119.aspx Hämtad 20130615

United States Courts. *The difference between federal and state courts*

<http://www.uscourts.gov/FederalCourts/UnderstandingtheFederalCourts/Jurisdiction/DifferencesbetweenFederalAndStateCourts.aspx> Hämtad 20130507

Bilaga 1. Översiktstabell

	Syfte	Metod och deltagare	Resultat	Ursprung
<p>Titel: Collateral Consequences of Imprisonment for Children, Communities, and Prisoners Författare: John Hagan och Ronit Dinovitzer Tidskrift: Crime and Justice Årtal: 1999 Art: Kvalitativ Peer reviewed: Okänt</p>	<p>Att undersöka de oavsiktliga konsekvenser ett fängelsestraff kan ha för fångens barn.</p>	<p>Litteraturgenomgång.</p>	<p>Troligt att sociala och ekonomiska problem fanns i familjen redan innan fängslandet. Konsekvenser för barnet socialt och ekonomiskt tillkommer dock.</p> <p>Skillnad för barnet om det är modern eller fadern som får ett fängelsestraff. Känslomässigt reagerar barnet också annorlunda om det är mamman som får ett fängelsestraff, barnet blir mer undrande och nedstämt jämfört med aggressivt och utåtagerande om det är pappan som döms. Barnet måste inte nödvändigtvis ha brott med föräldern innan frihetsberövandet för att separationen ska bli svår för barnet; det är relationens form och kvalitet som är av betydelse. Högre risk än för andra barn att dömas för brott i framtiden.</p> <p>Frihetsberövandet kan vara bra för barnet, men troligtvis är det oftare en problemskapande och traumatisk situation.</p>	<p>Amerikansk</p>
<p>Titel: Incarcerated parents and their children Författare: Christopher J. Mumola Tidskrift: Bureau of Justice Statistics Special Report Årtal: 2000 Art: Kvantitativ Peer reviewed: Okänt</p>	<p>Står inte uttryckligen skrivet i rapporten, men den ger en beskrivning av fångarna i urvalet och deras barn, samt hur deras situation ser ut i avseenden som vem barnens vårdnadshavare är efter fängslandet och vem det var innan fängslandet, kontakt mellan fången och barnet samt ålder på barnet eller barnen.</p>	<p>Data "1997 Surveys of Inmates in State and Federal Correctional Facilities" innehållande intervjuer med fångar.</p>	<p>De allra flesta föräldrarna i fängelse är pappor. Svarta barn löper högre risk att ha en förälder i fängelse, följd av latinamerikaner. Majoriteten av de fängslade mödrarna bodde med sina barn innan frihetsberövandet, medan mindre än hälften av papporna bodde med sina barn innan fängslandet. Detta innebär att barnen i högre utsträckning får ett nytt hem när det är modern som fängslats.</p> <p>Många fängslade föräldrar rapporterade att de hade haft drogproblem, varit arbetslösa och/eller varit hemlösa innan fängslandet.</p>	<p>Amerikansk</p>
<p>Titel: Imprisoned Fathers: The Children's View Författare: Gwyneth Boswell Tidskrift: The Howard Journal of</p>	<p>Att få veta mer om barns känslor om, och perspektiv på, kontakten med sin fängslade far.</p>	<p>Kvalitativa intervjuer med 17 barn till fängslade fäder i åldrarna 3-19 år.</p>	<p>Samtliga barn var positivt inställda till att besöka sin far i fängelse, men de hade olika åsikter om besöksförutsättningarna på fängelset. Personalens bemötande omtalades som viktigt.</p> <p>De flesta av barnen uppvisade ledsamhet och</p>	<p>Brittisk</p>

<p>Criminal Justice Årtal: 2002 Art: Kvalitativ Peer reviewed: Ja</p>			<p>ångest över att ha sin far i fängelse. Vissa av barnen blev retade i skolan för att fadern var i fängelse.</p>	
<p>Titel: Parental Incarceration Among Adolescents Receiving Mental Health Services Författare: Susan D. Phillips, Barbara J. Burns, H. Ryan Wagner, Teresa L. Kramer och James M. Robbins Tidskrift: Journal of Child and Family Studies Årtal: 2002 Art: Kvantitativ Peer reviewed: Ja</p>	<p>Att undersöka risken vad en förälders frihetsberövande kan medföra för emotionella problem, beteendeproblem samt hur barnens utsatthet för riskfaktorer ser ut i jämförelse med andra barn.</p>	<p>Data innehållande självrapportering och strukturerade intervjuer med 258 barn i åldrarna 11-18 år som erhöll psykiatrisk vård, knappt hälften av dessa hade haft en eller båda föräldrarna frihetsberövade.</p>	<p>Vanligast bland afroamerikaner i urvalet att ha en frihetsberövad förälder. Barnen som haft en frihetsberövad förälder var utsatta för fler riskfaktorer under sin livstid, bland annat föräldrars missbruk, fattigdom och/eller försummelse. Dessa barn hade i högre utsträckning beteendeproblem och uppmärksamhetsstörningar. Barn som haft en eller båda föräldrarna frihetsberövade hade i högre utsträckning varit utsatta för stressfyllda eller traumatiska upplevelser, såsom bevittnande av våld.</p> <p>Författarna fann att en förälders frihetsberövande ibland hade en självständig inverkan på effekterna för barnet utöver de riskfaktorer som kan påverka barnet såsom föräldrarnas drogmissbruk eller fattigdom. En förälders frihetsberövande är inte endast en markör för andra riskfaktorer utan en faktor som själv medför vissa problem för barnet emotionellt och beteendemässigt.</p>	<p>Amerikansk</p>
<p>Titel: Saturday Morning at the Jail: Implications of Incarceration for Families and Children Författare: Joyce A. Arditti, Jennifer Lambert-Shute och Karen Joest Tidskrift: Family Relations Årtal: 2003 Art: Kvalitativ Peer reviewed: Ja</p>	<p>Att undersöka konsekvenserna som ett frihetsberövande kan ha för den intagnes familj med barn och hur de ekonomiska, sociala och hälsorelaterade förhållandena såg ut i familjen innan och under frihetsberövandet.</p>	<p>Kvalitativa intervjuer med 56 stycken vårdnadshavare till barn som har en frihetsberövad förälder.</p>	<p>Familjernas ekonomiska situation var svår innan frihetsberövandet och blev svårare under det. Frihetsberövandet medför negativa känslomässiga konsekvenser för barnet; depression, irritabilitet, sorg.</p> <p>Frånvaron av omgivningens stöd medför att den kvarlämnade familjen i stor utsträckning får hantera separationen på egen hand. Stigma. Frihetsberövandet kunde dock bidra till att familjesituationen blev enklare och mindre problemfylld.</p>	<p>Amerikansk</p>
<p>Titel: The effects of imprisonment on families and children of prisoners Författare: Joseph Murray Tidskrift: The effects of imprisonment Årtal: 2005 Art: Kvalitativ Peer reviewed: Okänt</p>	<p>Att undersöka effekterna ett fängelsestraff har på fångens barn.</p>	<p>Litteraturgenomgång.</p>	<p>Fångar är en socialt utsatt grupp och mycket troligt också deras anhöriga. Fängslandet kan medföra sociala, psykologiska och ekonomiska förluster för fångens barn. Selektions-, förmedlings-, och modereringseffekter.</p>	<p>Brittisk</p>
<p>Titel: Disentangling the risks: Parent criminal justice involvement and children's exposure</p>	<p>Att studera vad som ligger bakom faktumet att barn till frihetsberövade</p>	<p>Data från den longitudinella undersökningen "Great Smoky Mountain Study" där 1 420 barn i</p>	<p>Studien kom fram till att barn med frihetsberövade föräldrar löper högre risk att själva bli brottsliga. Detta sägs dock bero på andra faktorer än själva frihetsberövandet, nämligen familjeförhållandena som de levde i</p>	<p>Amerikansk</p>

<p>to family risks Författare: Susan D. Phillips, Allaattin Erkanli, Gordon P. Keeler, E. Jane Costello och Adrian Angold Tidskrift: Criminology & public policy Årtal: 2006 Art: Kvantitativ Peer reviewed: Ja</p>	<p>föräldrar i högre utsträckning än andra barn själva blir brottsliga.</p>	<p>åldrarna 9, 11 och 13 år intervjuades genom strukturerade intervjuer. Ungefär hälften av barnen i urvalet hade haft en frihetsberövad förälder eller föräldragestalt.</p>	<p>och exponeringen för riskfaktorer.</p>	
<p>Titel: Incarcerated Mothers and Fathers: A Comparison of Risks for Children and Families Författare: Danielle H. Dallaire Tidskrift: Family Relations Årtal: 2007 Art: Kvantitativ Peer reviewed: Ja</p>	<p>Att undersöka skillnader för barnets egen brottslighet när det är modern eller fadern som frihetsberövats.</p>	<p>Data från "1997 Survey of Inmates in State and Federal Correctional Facilities". 6 146 fängslade föräldrar ingick. Fångarna fick svara på enkätundersökningar.</p>	<p>Barn till fängslade mödrar rapporterades löpa högre risk att själva bli fängslade än om det var fadern som var fängslad. Om modern fängslats ökade risken för att barnet skulle fängslas eftersom riskfaktorerna i barnets miljö ofta var större och barnets anknytningsprocess skadades samt risken för trauma hos barnet var större.</p>	<p>Amerikansk</p>
<p>Titel: Crime in adult offspring of prisoners Författare: Joseph Murray, Carl-Gunnar Janson och David P. Farrington Tidskrift: Criminal Justice and Behavior Årtal: 2007 Art: Kvantitativ Peer reviewed: Ja</p>	<p>I en engelsk kohort visade sig en förälders fängslande öka risken för att barnet skulle bli brottslig. I denna studie undersöker författarna om samma koppling finns i Sverige.</p>	<p>Registerdata från barn (15 117 stycken) i Projekt Metropolit.</p>	<p>I Sverige kunde man inte finna en lika stark koppling som i England, men risken var ökad i jämförelse med barn som inte hade en fängslad förälder. Inte enbart fängslandet, utan snarare föräldrarnas kriminella livsstil, som förklarar kopplingen mellan en förälders fängslande och barnets senare brottslighet. Anledningen till att kopplingen var starkare i England kan enligt författarna ha att göra med att Sverige generellt har kortare strafftider, vilket gör att barnen drabbas mildare. Det kan också vara relaterat till de generösare kommunikationsmöjligheterna som fångarna erbjuds i Sverige, en mer omfattande social välfärd och mindre allvarliga sociala konsekvenser såsom stigma. Stigman anses vara större hos barn som tillhör medel- eller överklass och har en fängslad förälder.</p> <p>En förälders fängslande medförde större risker för flickorna genom att de löpte en högre risk att själva begå brott. Barnets ålder vid föräldrarnas fängslande hade ingen koppling till barnets eventuella framtida brottslighet, däremot hade antalet fängslanden en liten betydelse för hur många brott barnet skulle begå i framtiden.</p>	<p>Svensk</p>
<p>Titel: Children of incarcerated parents: Challenges and resiliency, in their own words Författare: Ande Nesmith och Ebony</p>	<p>Att ta reda på barns egna perspektiv på att ha en förälder i fängelse. I detta ingår hur fängslandet</p>	<p>Kvalitativa intervjuer med 34 stycken barn i åldern 8-17 år med en förälder i fängelse.</p>	<p>Alla barn genomgick någon typ av social motgång kopplat till föräldrarnas fängslande. Barnen var måna om familjens privatliv och berättade ofta inte för kamrater om föräldrarnas fängslande. Barnen kände sig på så vis isolerade och ensamma. Nästan alla barnen i studien ville ha en kontakt med den fängslade</p>	<p>Amerikansk</p>

<p>Ruhland Tidskrift: Children and Youth Services Review Årtal: 2008 Art: Kvalitativ Peer reviewed: Ja</p>	<p>påverkat deras liv, hur de hanterat fängslandet och om de fått något stöd.</p>		<p>föräldern, även om de var rädda för, eller sårade av, personen.</p> <p>Många av barnen i studien hade klarat sig bra trots föräldrarnas fängslande. De klarade sig bra i skolan och var inte själva delaktiga i någon form av brottslighet. Alla barnen upplevde dock stress av att ha en förälder i fängelse. Denna stress kunde handla om förlusten av en delaktig förälder, ekonomiska eller känslomässiga förluster. En del av barnen upplevde dubbla känslor för den fängslade föräldern. Stigma. Man behöver öka allmänhetens medvetenhet om barnen för att minska stigma och utöka stödet för barnen.</p> <p>Majoriteten av barnen kom från familjer som redan innan frihetsberövandet hade en problemfylld tillvaro, vilket gör det problematiskt att avgöra om barnens stress är en följd av fängesledomen eller en reaktion på familjens tillvaro.</p>	
<p>Titel: Mor i fängelse – mödrar och barn berättar. En analys av ungdomars resiliensprocess Författare: Annelie Björkhagen Turesson Publicerad av: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet Årtal: 2009 Art: Kvalitativ Peer reviewed: Nej</p>	<p>Att identifiera och analysera faktorer som påverkar resiliensprocessen hos barn med frihetsberövade mödrar.</p>	<p>Kvalitativa intervjuer med 11 stycken barn med frihetsberövade mödrar.</p>	<p>Alla barnen utsattes för mer eller mindre stress i samband med moderns frihetsberövande. Hur starkt ett barn reagerar på frihetsberövandet kan ha att göra med hur relationen med föräldern såg ut innan frihetsberövandet. Bodde barnet med föräldern eller hade en tät kontakt kan reaktionerna vara mer omfattande. Yngre barn mer sårbara för separation från förälder.</p> <p>Risken för trauma och stress högre om modern blir frihetsberövad, särskilt om ingen kontakt med fadern finns. Barnen kan visa liknande symptom som när en förälder dött eller blivit allvarligt sjuk. Frihetsberövandet kunde väcka känslor av ledsamhet, ilska, rädsla, otrygghet och ensamhet hos barnen.</p> <p>Grova våldsbrott eller förstagångsförbrytelser är förknippat med mer skamkänslor hos barnet. I medelklassmiljöer kan skammen vara större än vad den är i lägre sociala klasser. Mindre vanligt med skam hos barn som vuxit upp med en förälder som länge haft en kriminell livsstil. Barnet kan sakna positiva förväntningar från omgivningen, då barnet kan betraktas vara ”av samma skrot och korn” som den frihetsberövade föräldern. Balansen i familjen förändras och socialiseringsprocessen kan påverkas negativt av en förälders frihetsberövande och leda till egen brottslighet. Majoriteten av intervjudeltagarna var dock negativt inställda till att själva begå brott. För en del av barnen medförde frihetsberövandet en positiv vändpunkt i deras liv, till exempel uppger intervjudeltagare att det är skönt att slippa oroa sig för föräldern. Ibland beskrivs</p>	<p>Svensk</p>

			föräldrarnas frihetsberövande som både jobbigt och skönt.	
<p>Titel: Attachment and caregiving relationships in families affected by parental incarceration</p> <p>Författare: Rebecca J. Shlafer och Julie Poehlmann</p> <p>Tidskrift: Attachment & Human Development</p> <p>Årtal: 2010</p> <p>Art: Kvalitativ och kvantitativ</p> <p>Peer reviewed: Ja</p>	<p>Att ur ett anknytningsperspektiv studera relationen mellan barn och frihetsberövad och barnets eventuella beteendeproblem.</p>	<p>Kvalitativa intervjuer vid upprepade tillfällen samt självrapportering från 57 barn med en förälder i fängelse. Vid start var barnen mellan 4 och 15 år.</p>	<p>Av 29 stycken barn uttryckte 41 procent positiva känslor eller saknad angående sin förälder i fängelse. 31 procent av dessa barn uttryckte främst negativa känslor angående sin förälder i fängelse, såsom ilska. 28 procent uttryckte delade känslor för den fängslade föräldern, det vill säga en blandning av positiva och negativa känslor.</p> <p>Vissa av barnen blev retade i skolan som kopplas till att de har en förälder i fängelse.</p> <p>Av barnen som fyllt i självrapportsformuläret rapporterades mindre ilska och alienation mot föräldern om de hade haft kontakt under fängelsetiden.</p>	Amerikansk
<p>Titel: Incarceration in the Household: Academic Outcomes of Adolescents with an Incarcerated Household Member</p> <p>Författare: Emily Bever Nichols och Ann Booker Loper</p> <p>Tidskrift: Journal of youth and adolescence</p> <p>Årtal: 2012</p> <p>Art: Kvantitativ</p> <p>Peer reviewed: Ja</p>	<p>Att undersöka följderna en hushållsmedlems frihetsberövande kan ha på ungas skolgång.</p>	<p>Data från National Longitudinal Survey of Youth, innefattande 226 barn med en fängslad förälder.</p>	<p>De unga som haft en frihetsberövad förälder tenderade i högre utsträckning att ha perioder av frånvaro i skolan, men trots detta hittades inget samband mellan föräldrars frihetsberövande och barnets tendens att ta en gymnasieexamen vilket avviker från vad majoriteten av den tidigare forskningen funnit.</p> <p>I övrigt kom författarna till studien också fram till att barn som hade en hushållsmedlem frihetsberövad hade en mer problemfylld tillvaro hemma än unga som inte haft en frihetsberövad hushållsmedlem.</p>	Amerikansk

Bilaga 2. Intervjuguide

Innan intervjun

- Informera om studiens syfte.
- Informera intervjudeltagaren om konfidentialitet, att materialet endast kommer användas för angivet syfte, ingen annan än jag kommer ha tillgång till materialet, samt inspelning av intervjun och rätten att avbryta intervjun när som helst.
- Eventuella frågor/funderingar innan intervjun?

Intervjudeltagaren

- Intervjudeltagarens bakgrund.
- Beskriv ditt arbete/din tjänst.

Er verksamhet

- Vilken innebörd har Barnkonventionen/barnperspektivet i ditt arbete? Utveckling.
- Myndighetssamverkan.

Tankar och uppfattningar

- Beskriv dina tankar när du hör begreppet barn med frihetsberövade föräldrar.
- Vad har du för erfarenheter av barn med frihetsberövade föräldrar? Vilka är de?

Levnadsförhållanden?

Konsekvenser

- På vilka sätt upplever du att barn kan drabbas av en förälders frihetsberövande? (Både positivt och negativt)
- Upplever du någon av följderna som mer framträdande?

Övrigt

- Har du några andra tankar inom området barn med frihetsberövade föräldrar som du tycker bör uppmärksammas?

Efter intervjun

- Något intervjudeltagaren vill tillägga?
- Övriga frågor?
- Tacka för intervjun.